Jasminka Đojinčević, mag. iur.*

ULOGA NAČELA *RES JUDICATA* U AFRIČKOM SUSTAVU ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA U PREVENCIJI TZV. „FORUM SHOPPINGA“

UDK / UDC: 341.645.5 : 341.231.14 (6)
34.038 (6)
DOI: 10.31141/zrpfs/2268
Pregledni znanstveni rad / Review article
Primljeno / Received: 4.11.2024.
Prihvaćeno / Accepted: 5.2.2026.

Kao što je to slučaj i u drugim sustavima regionalne zaštite ljudskih prava, i afrički sustav zaštite ljudskih prava obilježava institucionalna fragmentacija mehanizama zaštite ljudskih prava. Ipak, za razliku od drugih regionalnih sustava, afrički je mahom utemeljen na primjeni jednog općeg međunarodnog regionalnog dokumenta – na Afričkoj povelji o ljudskim pravima i pravima naroda, dok je niz afričkih regionalnih dokumenata uglavnom još soft law. Ova okolnost, kada je riječ o načelu res judicata, posljedično je dovela do ujednačavanja prakse mehanizama zaštite ljudskih prava u pogledu sadržaja ovog pravnog standarda u Afričkoj povelji. Ujedno, usvajanjem, kako u dokumentima tako i u praksi afričkih međunarodnih sudova i drugih tijela koji se bave zaštitom ljudskih prava ovog načela kao i njegovom ujednačenom primjenom, unatoč proliferaciji mehanizama zaštite ljudskih prava, sprečava se zlouporaba mogućnosti izbora između više nadležnih foruma za rješavanje sporova.

Ključne riječi: *res judicata, „forum shopping“, afrički sustav zaštite ljudskih prava*

1. UVOD

Razvoj ljudskih prava posljednjih desetljeća, kako u pogledu zaštite osoba, tako i u pogledu proširenja sadržaja zaštite pojedinih ljudskih prava kroz niz međunarodnih dokumenata, bilo univerzalnih ili regionalnih, doveo je do osnivanja, uz nadzorne mehanizme zaštite ljudskih prava osnovanih u okviru Ujedinjenih naroda na temelju npr. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima,[1] Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima,[2] Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije,[3] Konvencije

* Sutkinja Općinskog građanskog suda u Zagrebu, Ulica grada Vukovara 84, Zagreb. E-mail: jasminka.doc@gmail.com. ORCID: 0009-0007-3606-6115

[1] Vidi United Nations Treaty Series (dalje: UNTS), sv. 999, str. 171.

[2] Vidi UNTS, sv. 993, str. 3.

[3] Vidi UNTS, sv. 660, str. 195.

o ukidanju svih oblika diskriminacije prema ženama,[4] Konvencije protiv torture i drugih načina okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja,[5] Konvencije o pravima djeteta,[6] Međunarodne konvencije o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji,[7] Međunarodne konvencije za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka[8] te Konvencije o pravima osoba s invaliditetom[9] i niza regionalnih nadzornih mehanizama zaštite ljudskih prava. Tako je, primjerice, u Europi, na temelju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: ECHR)[10] osnovan Europski sud za ljudska prava (dalje: ECtHR),[11] dok je na temelju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (dalje: Istambulska konvencija)[12] osnovana Skupina stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (dalje: GREVIO),[13] a na temelju Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima,[14] Stručna skupina za suzbijanje trgovanja ljudima (dalje: GRETA).[15] Tu je i Odbor stranaka,[16] osnovan na temelju Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja.[17] I na području američkog kontinenta osnovan je niz nadzornih mehanizama za zaštitu ljudskih prava – tako je na temelju Američke konvencije o ljudskim pravima iz 1969. (dalje: Američka konvencija)[18] osnovana

[4] Vidi UNTS, sv. 1249, str. 13.

[5] Vidi UNTS, sv. 1465, str. 85.

[6] Vidi UNTS, sv. 1577, str. 3.

[7] Vidi UNTS, sv. 2220, str. 3.

[8] Vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 9/2021.

[9] Vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 6/2007.

[10] Za ECHR te Protokol br. 1, Protokol br. 4, Protokol br. 6 i Protokol br. 7. te Protokol br. 11 uz ECHR vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 18/1997 (za pročišćeni tekst vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 6/1999 i 8/1999 – ispravak teksta); Za tekst Protokola br. 12 vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 14/2002; Za tekst Protokola br. 13 uz ECHR vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 14/2002; Za tekst Protokola br. 14 uz ECHR vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 1/2006 i za tekst Protokola br. 15 uz ECHR vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 13/2018.

[11] ECtHR je osnovan člankom 19. ECHR-a, a Protokolom 11 uz ECHR fizičkim osobama, nevladinim organizacijama ili skupinama pojedinaca omogućeno je izravno obraćanje ECtHR-u. Za tekst Protokola 11 uz ECHR vidi *supra* u bilj. 10.

[12] Vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 3/2018

[13] Opseg djelovanja GREVIO-a određen je člankom 68. Istanbulske konvencije. Za tekst vidi *supra* u bilj. 12.

[14] Vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 7/2007.

[15] Ovo tijelo osnovano je na temelju čl. 36. Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima. Za tekst vidi *supra* u bilj. 14.

[16] Odbor stranaka osnovan je na temelju članka 39. i 40. Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Za tekst vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 11/11 i 15/11.

[17] Vidi *ibid*.

[18] Vidi UNTS, sv. 1144, str. 153.

Međuamerička komisija za ljudska prava (dalje: IACHR),[19] zatim i Međuamerički sud za ljudska prava (dalje: IACtHR),[20] a na temelju Međuameričke konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije osoba s invaliditetom[21] osnovan je Odbor za uklanjanje svih oblika diskriminacije osoba s invaliditetom. Nadalje, na temelju Međuameričke konvencije o zaštiti ljudskih prava starijih osoba[22] osnovan je Odbor stručnjaka.

Proces osnivanja međunarodnih mehanizama zaštite ljudskih prava na području afričkog kontinenta odvijao se nešto kasnije no što je to bilo u Europi i Americi, ali i u kraćem vremenu, pri čemu je i ovdje osnovan niz regionalnih i subregionalnih nadzornih mehanizama zaštite ljudskih prava. Ipak, za razliku od Europe i Amerike, drukčiji je razvoj ljudskih prava, njegov opseg razvoja i način kako je došlo do proliferacije tijela nadležnih za zaštitu ljudskih prava. Takav razvoj iznjedrio je bitno drugačiji odnos materijalnog prava koji uređuje ljudska prava u Africi i primjenu načela *res judicata*, a posljedično takav je odnos utjecao na specifičan proces unifikacije materije ljudskih prava.

Predmet ovog članka jest istražiti značenje i posljedice primjene načela *res judicata* u procesu institucionalne fragmentacije afričkog mehanizma zaštite ljudskih prava.

2. NAČELO *RES JUDICATA* U MEĐUNARODNOM PRAVU

Načelo *res judicata* podrazumijeva da je o nekom sporu donesena konačna odluka nadležnog suda koja obvezuje stranke, uslijed čega se ne može o istom pitanju ponovno odlučivati.[23] Neki je autori još nazivaju i "*doctrine of finality*".[24]

U doktrini, pa i u sudskoj praksi međunarodnih sudova, ustaljen je zaključak o obvezi poštovanja načela *res judicata*,[25] no unatoč tome, s obzirom na brojnost

[19] Međutim, IACHR je i prije no što je njegovo postojanje predviđeno člankom 33. Američke konvencije djelovao kao tijelo Organizacija američkih država (dalje: OAS) te je kao njezino tijelo utemeljen 1959. završnim aktom Petog savjetodavnog sastanka ministara vanjskih poslova održanog u Čileu, a službeno je osnovan 1960. Nakon što je člankom 33. Američke konvencije ICAHR, zajedno s IACtHR-om predviđen kao jedna od institucija američkog sustava zaštite ljudskih prava, njegova organizacija i ovlasti detaljno su određeni člancima 34. – 51. Američke konvencije. Za tekst Završnog akta vidi www.oas.org/council/MEETINGS%20OF%20CONSULTATION/Actas/Acta%205.pdf, 27. lipnja 2025. Za tekst Američke konvencije vidi *supra* bilj. 18.

[20] IACtHR je osnovan na temelju članka 33. Američke konvencije. Vidi *supra* u bilj. 18.

[21] Za tekst Međuameričke konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije osoba s invaliditetom vidi https://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-65.html, 27. lipnja 2025.

[22] Za tekst Međuamerička konvencija o zaštiti ljudskih prava starijih osoba vidi UNTS, sv. 3175, str. 115.

[23] U tom smislu vidi Shany, Y., *The Competing Jurisdictions of International Courts and Tribunals*, Oxford University Press, Oxford, 2003., str. 22.

[24] *Loc. cit.*

[25] Tako, primjerice, Cheng ističe da nema sumnje da je načelo *res judicata* opće načelo prava priznato od civiliziranih naroda. Vidi Cheng, B., *General principles of law*, Stevens & Sons Limited, London 1953., str. 336.

međunarodnih tijela koja uvažavaju primjenu ovog načela, moguće su razlike u tumačenju njegova sadržaja, pa i opsega, kao i izvora obvezatnosti. Iako je ovo načelo primijenjeno u odluci The Pious Fund Case, donesenoj pod okriljem Stalnog arbitražnog suda (dalje: PCA)[26] te u odlukama donesenima pred Međunarodnim sudom (dalje: ICJ) vezano za arbitražnu odluku koju je donio španjolski kralj 23. prosinca 1906. i odluku koja se odnosi na spor oko razgraničenja epikontinentalnog pojasa između Nikaragve i Kolumbije, a i u sporu El Salvadora protiv Hondurasa,[27] pitanje izvora njegove obvezatnosti nije jasno riješeno. Naime, međunarodni sudovi često u svojim odlukama kao temelj obvezatnosti navode odredbe svojih Statuta koji ih obvezuju na primjenu ovog načela.[28]

Suprotno tome, u doktrini se izvorom obvezatnosti smatra njegovo porijeklo u općim načelima prava priznatima od civiliziranih naroda.[29]

Pri tome treba istaknuti da je u Nacrtu preliminarnih zaključaka usvojenih od strane Komisije Ujedinjenih naroda za međunarodno pravo u pogledu općih načela prava (dalje: Nacrt zaključaka)[30] navedeno da učenja najkvalificiranijih znanstvenika različitih naroda mogu poslužiti kao pomoćno sredstvo za određivanje općih načela prava (zaključak 9. Nacrta zaključaka). No, uz to je navedeno da su i odluke međunarodnih sudova, osobito ICJ-a, koje se tiču postojanja i sadržaja općih načela prava pomoćno sredstvo za utvrđivanje takvih načela (zaključak 8.1. Nacrta zaključaka).[31]

Iako su se sudovi poput ICJ-a, Stalnog suda međunarodne pravde (dalje: PCIJ) i PCA-e u odlukama pozivali na svoje Statute kojima je bilo određeno da je odluka

---

[26] Detaljnije vidi The Pious Fund of The Californias, The United States of America v The United Mexican States, Award of the Tribunal, PCA Case No. 1902-01, Award, 14 October 1902, str. 3.

[27] Detaljnije vidi Case concerning the Arbitral Award made by the King of Spain on 23 December 1906 (Honduras v Nicaragua), Judgment of 18 November 1960, I.C.J. Reports 1960, str. 217; Case Concerning the Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening), Judgment of 1l September 1992, I.C.J. Reports 1992, str. 601, para. 403., str. 610., para. 423..; Question of the Delimitation of the Continental Shelf between Nicaragua and Colombia beyond 200 Nautical Miles from the Nicaraguan Coast (Nicaragua v Colombia), Preliminary Objections, Judgment of 17 March 2016, I.C.J. Reports 2016, str. 125, para. 58.

[28] U tom smislu vidi Permanent Court of International Justice, Case concerning The Factory at Chorzow (Claim for indemnity) (Jurisdiction), Judgment No. 8, July 26th 1926, Series A, No. 9, str. 20-21; Question of the Delimitation of the Continental Shelf between Nicaragua and Colombia beyond 200 Nautical Miles from the Nicaraguan Coast (Nicaragua v Colombia), Preliminary Objections, str. 125., para. 58. Za tekst odluke vidi *supra* u bilj. 27.

[29] Brierly, J. L., *The Law of Nations and Introduction to the International Law of Peace*, šesto izdanje, Oxford University Press, Amen House, London 1963., str. 62-63; Crawford, J., Brownlie's *Principles of Public International Law*, dvanaesto izdanje, Oxford University Press, Oxford 2012., str. 34; Shaw, M., N., *International Law*, deveto izdanje, Cambridge University Press, Cambridge 2021., str. 85; Cheng, B., *General principles of law*, Stevens & Sons Limited, London 1953., str. 343.

[30] United Nations General Assembly, International Law Commission, Seventy-fourth session, (24 April – 2 June and 3 July – 4 August 2023), General Principles of Law, 12 May 2023, A/CN.4/L.982; str. 2.

[31] Za tekst Nacrta zaključaka vidi *supra* u bilj. 30, str. 2.

koja je donesena konačna među strankama,[32] ipak ova okolnost ne oduzima načelu *res judicata* svojstvo izvora međunarodnog prava kao općeg načela prava priznatih od civiliziranih naroda.

Naime, ovo načelo prisutno je u svim civilizacijskim sustavima pa tako vjerski tekstovi, primjerice Biblija[33] i Kur'an,[34] sadrže odredbe iz kojih je vidljiv zahtjev za nepromjenjivost i prihvaćenje odluke takve kakva jest. I stari zakonski tekstovi sadrže takve odredbe. Sam izraz *res judicata* potječe iz rimskoga prava. Tako je Gai upotrijebio ovu sintagmu kod uređenja gubitka učinaka naknadne tužbe, ali tek postavljanjem formalnog prigovora "koji tvrdi da je stvar već odlučena (*res judicata*)…"[35] Znatno prije je i Hamurabijev zakonik[36] upozoravao na obvezu poštovanja sudske odluke, kao i sankcije (sucu) u slučaju neovlaštene izmjene svoje odluke.

Stoga ove okolnosti, u skladu sa zaključkom br. 7. Nacrta zaključaka Komisije Ujedinjenih naroda za međunarodno pravo kojim je istaknuto da je za postojanje općeg načela prava potrebno utvrditi da je zajednica naroda priznala načelo kao svojstveno međunarodnom pravnom sustavu, upućuju da je u povijesti ovo načelo bilo prisutno u tada različitim civilizacijskim sustavima, što se održalo i do danas. Naime, i danas različiti regionalni sustavi kroz odluke regionalnih ili subregionalnih sudova pokazuju da je ovo načelo i danas njima svojstveno. Tako je, primjerice, pred IACtHR-om ovo načelo došlo do izražaja u odluci Acevedo-Jaramillo i dr. protiv Perua u odluci od 7. veljače 2006.,[37] pred Afričkom komisijom za ljudska prava i prava naroda (dalje: ACHPR) u odluci Bakweri Land Claims Committee protiv Kameruna u odluci od 4. prosinca 2004.,[38] a pred Europskim sudom za ljudska prava (dalje: ECtHR) u odluci Peraldi protiv Francuske.[39]

---

[32] Tako je ICJ u predmetu Question of the Delimitation of the Continental Shelf between Nicaragua and Colombia beyond 200 Nautical Miles from the Nicaraguan Coast (Nicaragua v Colombia), Preliminary Objections, u pogledu primjene načela *res judicata* naveo „…da se ovo načelo odražava u člancima 59. i 60. Statuta tog suda"; Za tekst odluke vidi *supra* u bilj. 27., str. 125, para. 58.; Nadalje, u Odvojenom mišljenju suca Anzilottija uz odluku Permanent Court of International Justice, Case Concerning Certain German Interests in Polish Upper Silesia, Interpretation of judgments nos. 7 and 8 (The Chorzow factory), Dissenting opinion by M. Anzilotti, Series A.-No. 13, str. 23, istaknuto je da će odluka imati formalnu vrijednost *res judicata* pri čemu je zaključio da je članak 60. Statuta usko povezan s člankom 59. Statuta PCIJ-a koji određuje materijalne granice *res judicata.* Naime, člankom 60. Statuta PCIJ-a bilo propisano da je presuda pravomoćna i bez prava žalbe te da će je, u slučaju spora u pogledu značenja ili opsega, PCIJ tumačiti na temelju zahtjeva bilo koje stranke.

[33] Detaljnije vidi Biblija*,* Ponovljeni zakon, 17.9.-17.13., Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1976., str. 156.

[34] Detaljnije vidi Kur'an, Sura En-Nisa, 5.65., Stvarnost, Zagreb 1985., str. 115.

[35] Gai, *Institutiones or Institutes of Roman Law by Gaius with a Translation and Commentary*, Revisited and Enlarged by E.A., Whittuck, (ur.), Oxford, at the Clarendon University Press, MDCCCCIV, knjiga IV, para. 106, str. 535.

[36] Hamurabijev zakonik nastao je u vremenu od 1792. do 1750. g. pr. n. e.; Kurtović, Š., *Hrestomatija opće povijesti prava i države*, I. knjiga, Stari i srednji vijek, Šefko Kurtović i Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb 1999., str. 6.

[37] Inter-American Court of Human Rights, Case of Acevedo-Jaramillo et al. v Peru, Judgment of February 7, 2006 (Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs), para. 222., str. 89.

[38] ACHPR, Communication 260/02, Bekweri Land Claims Committee v Cameroon, 4 December 2004, para. 52, str. 7.

[39] European Court of Human Rights (Fifth Section), Information Note on the Court's case-law No. 118 Case of Peraldi v France (Application no. 2096/05), Decision, 7 April 2009, str. 2.

3. NAČELO *RES JUDICATA* PRED AFRIČKIM MEHANIZMIMA ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

Pravni sustav zaštite ljudskih prava u Africi utemeljen je prvenstveno na Afričkoj povelji o ljudskim pravima i pravima naroda (dalje: Afrička povelja),[40] kako to ističe Oluwasina Ayeni[41] koja općenito štiti temeljna ljudska prava, dok je Afrička povelja o pravima i dobrobiti djeteta (dalje: ACRWC)[42] specijalizirani afrički međunarodni dokument s obzirom na specifičnu materiju koju uređuje. Daljnji međunarodni dokumenti u području zaštite ljudskih prava predstavljaju za sada još samo *soft law*.[43]

No, sam prijelaz iz ove normativne odnosno kvazinormativne faze kojom se uređuju i proklamiraju ljudska prava do institucionalne zaštite tih prava bio je dug. Primjerice, na području Afrike, kao prvi regionalni mehanizam zaštite ljudskih prava osnovan je 1987. ACHPR i to samom Afričkom poveljom, a tek potom i Afrički sud za ljudska prava i prava čovjeka (dalje: AfCHPR) i to Protokolom uz Afričku povelju o osnivanju AfCHPR iz 1998. koji je stupio na snagu 2004.[44] Tek 2001. na temelju članka 32. ACRWC-a osnovan je Afrički odbor stručnjaka za prava i dobrobit djeteta (dalje: ACERWC).

Kako je afrički sustav zaštite ljudskih prava znatno kasnije od europskog i američkog sustava doživio institucionalnu fragmentaciju,[45] a uz to nije, za razliku od europskog i američkog sustava, u tolikoj mjeri opterećen različitim međunarodnim dokumentima koji pružaju široki spektar zaštite bilo u pogledu osoba, bilo u pogledu sadržaja zaštite, zanimljivo je vidjeti kako je takav splet okolnosti utjecao na primjenu ne samo materijalnog i procesnog prava iz područja zaštite ljudskih prava, već i u pogledu primjene, tumačenja sadržaja i opsega te izvora obvezatnosti načela *res judicata*. Naime, s obzirom na izostanak vertikalnog sustava mehanizama nadzora

---

[40] Afrička povelja usvojena je 1981., a stupila je na snagu 1986. te su 54 afričke države stranke te Povelje. Za tekst Afričke povelje o ljudskim pravima i pravima naroda vidi UNTS, sv. 1520, I-26363 str. 217; Za države stranke Afričke povelje detaljnije vidi https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-sl-african_charter_on_human_and_peoples_rights_2.pdf, 27. lipnja 2025.

[41] Detaljnije vidi Oluwasina Ayeni, V., *The African Human Rights Architecture: Reflections on the Instruments and Mechanism within the African Human Rights System*, Beijing Law Review, sv. 10., 2019., str. 303. U tom smislu i Nmehielle, V. O., *Development of the African Human Rights System in the Last Decade*, Human Rights Brief, sv. 11, br. 3, 2004., str. 6.

[42] Za tekst ACRWC-a detaljnije vidi: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.icnl.org/wp-content/uploads/African_Charter_rights_of_child.pdf, 27. lipnja 2025.

[43] Detaljnije vidi Oluwasina Ayeni, *op. cit*. u bilj. 41, str. 305.

[44] Za navedeni Protokol uz Afričku povelju o osnivanju AfCHPR-a iz 1998. vidi www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2020/10/2-PROTOCOL-TO-THE-AFRICAN-CHARTER-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS-ON-THE-ESTABLISHMENT-OF-AN-AFRICAN-COURT-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS.pdf, 27. lipnja 2025.

[45] Naime, dok je na području Europe već 1957. bio osnovan ECtHR, a na području američkog kontinenta 1981. IACtHR, subregionalni afrički sudovi, koji imaju barem sekundarnu nadležnost za suđenje u području zaštite ljudskih prava, osnovani su relativno kasno, primjerice Sud Ekonomske zajednice država Zapadne Afrike osnovan je 1991., Sud Istočnoafričke zajednice 1999., a Tribunal Južnoafričke razvojne zajednice 2000. Neki mehanizmi zaštite ljudskih prava, iako je njihovo postojanje predviđeno, još uvijek nisu zaživjeli. Detaljnije vidi Oluwasina Ayeni, *op. cit*. u bilj. 41, str. 312.

nad ispunjavanjem obveza subjekata međunarodnih odnosa, kao i mogućnosti njihove utuživosti iznimno je značajno mjesto koje načelo *res judicata* zauzima u sustavu pravnih pravila međunarodnog prava.

3.1. Načelo *res judicata* pred afričkim mehanizmima zaštite ljudskih prava kojima je odlučivanje o zaštiti ljudskih prava primarna funkcija

Slično kao u europskom i međuameričkom sustavu zaštite ljudskih prava, tako je i afrički sustav zaštite ljudskih prava uspostavio nadzorne mehanizme zaštite ljudskih prava proklamiranih regionalnim dokumentima. Najznačajniji multilateralni regionalni dokument – Afrička povelja – okuplja većinu afričkih država. Na temelju članka 1. Protokola uz Afričku povelju o osnivanju AfCHPR-a[46] osnovan je AfCHPR.[47] No i prije uspostavljanja njegova djelovanja člankom 30. Afričke povelje osnovan je ACHPR kao nadzorni mehanizam zaštite ljudskih prava. Uz AfCHPR i ACHPR, kao treći nadzorni mehanizam zaštite ljudskih prava osnovan je ACERWC, radi promicanja i zaštite prava i dobrobiti djeteta.

Afrička povelja, kao i ACRWC, doneseni su u krilu Organizacije afričkog jedinstva (dalje: OAJ) koju je zamijenila Afrička unija. Naime, Rezolucijom OAJ-a koja je usvojena 9. rujna 1999. (tzv. Deklaracija iz Sirta)[48] donesena je odluka o uspostavi Afričke unije, u skladu s krajnjim ciljevima Povelje OAJ-a[49] (članak 8. (i)) pri čemu Rezolucija OAJ-a predviđa i tijela buduće unije (članak 8. (ii)), u namjeri revitalizacije postojeće organizacije kako bi imala što aktivniju i značajniju ulogu u rješavanju aktualnih potreba afričkih naroda (članak 6.).

Međutim, tek su na sastanku održanom 9. srpnja 2002. u Durbanu u Južnoafričkoj Republici, u prisutnosti gotovo svih šefova afričkih država (osim predstavnika Maroka koji nije bio član ni OAJ-a i predsjednika Madagaskara kojega nisu priznavali drugi čelnici afričkih zemalja), šefovi afričkih država zamijenili su OAJ Afričkom unijom. Već prethodno je u Konstitutivnom aktu Afričke unije koji je stupio na snagu 26. svibnja 2001., u preambuli, uz pozivanje na odluku sadržanu u Deklaraciji iz Sirta, donesena odluka da će Konstitutivni akt Afričke unije zamijeniti

---

[46] Za tekst vidi *supra* u bilj. 44.

[47] Šefovi država i vlada na samitu Afričke unije u Sharm El Sheikhu u Egiptu potpisali su 1. srpnja 2008. Protokol o spajanju AfCHPR-a sa Sudom Afričke unije. Međutim, za sada je samo osam zemalja, od petnaest koliko ih je potrebno za njegovo stupanje na snagu, ratificiralo Protokol. Novi sud bio bi poznat kao Afrički sud pravde i ljudskih prava. Za tekst Protokola o spajanju AfCHPR-a sa Sudom Afričke unije detaljnije vidi https://au.int/sites/default/files/treaties/36396-treaty-0035_-_protocol_on_the_statute_of_the_african_court_of_justice_and_human_rights_e.pdf, 27. lipnja 2025., a za status država ugovornica detaljnije vidi https://au.int/sites/default/files/treaties/36396-sl-PROTOCOL%20ON%20THE%20STATUTE%20OF%20THE%20AFRICAN%20COURT%20OF%20JUSTICE%20AND%20HUMAN%20RIGHTS.pdf, 27. lipnja 2025.

[48] Za tekst Deklaracije iz Sirta vidi: United Nations General Assembly, 18 November 1999, A/54/621

[49] Za tekst Povelje OAJ-a vidi UNTS, sv. 479, str. 39.

Povelju OAJ-a te da će ta organizacija u roku od godinu dana poduzeti potrebne mjere u vezi s prijenosom svoje imovine i obveza na Afričku uniju.[50]

No, oba dokumenta – Povelja OAJ-a i Konstitutivni akt Afričke unije, sukladno odredbi čl. 33. st. 1. Konstitutivnog akta Afričke unije,[51] i dalje su na snazi.

Afrička povelja, kao i drugi afrički međunarodni dokumenti, sadrži odredbe o pretpostavkama dopuštenosti podnošenja zahtjeva pojedinca pred nadzornim mehanizmima zaštite ljudskih prava. Kada je riječ o Afričkoj povelji, valja primijetiti da među pretpostavkama nedopuštenosti podnošenja zahtjeva nije izrijekom navedeno postojanje ranije odluke međunarodnog suda, no, između ostalih pretpostavki dopuštenosti podnošenja zahtjeva,[52] navedeno je da se zahtjev ne smije odnositi na slučaj koji su uključene države riješile u skladu s načelima Povelje Ujedinjenih naroda ili Povelje OAJ-a ili odredbama Afričke povelje.

Osim toga, primjena načela *res judicata* pred ACHPR-om proizlazi iz logičnog tumačenja odredbi Poslovnika ACHPR-a. Naime, člankom 93. stavkom 2. j. Poslovnika ACHPR-a,[53] koji je donesen na temelju ovlaštenja sadržanog u članku 42. stavku 2. Afričke povelje,[54] izrijekom je propisano da će tajnik ACHPR-a osigurati da zahtjev podnesen pred ACHPR-om sadrži naznaku je li pritužba dostavljena u još nekom drugom postupku međunarodnog rješavanja istog pitanja kako je predviđeno člankom 56. stavkom 7. Afričke povelje. Tako je primjenom ove odredbe ACHPR-a u predmetu Bakweri Land Claims Committee protiv Kameruna u odluci od 4. prosinca 2004.[55] definirao načelo *res judicata* kao načelo koje proklamira da je pravomoćna presuda nadležnog suda odlučujuća između istih stranaka za slučaj

---

[50] Za odluke i deklaracije Skupština Afričke unije 9. – 10. srpnja 2002. detaljnije vidi Assembly of the African Union, First Ordinary Session 9 – 10 July 2002 Durban, South Africa, Decisions and Declaration of the Assembly of the African Union, ASS/AU/Dec. 1-8 (I) ASS/AU/Decl. 1 (I). na https://au.int/sites/default/files/decisions/9549-assembly_en_9_10_july_2002_assembly_heads_state_government_first_ordinary_session_0.pdf, 27. lipnja 2025.

[51] Naime, člankom 33. stavkom 1. Konstitutivnog akta određeno je: "*This Act shall replace the Charter of the Organization of African Unity. However, the Charter shall remain operative for a transitional period of one year or such further period as may be determined by the Assembly, following the entry into force of the Act, for the purpose of enabling the OAU/AEC to undertake the necessary measures regarding the devolution of its assets and liabilities to the Union and all matters relating thereto*." Za tekst Konstitutivnog akta Afričke unije vidi UNTS, sv. 2158, str. 3.

[52] Pretpostavke dopuštenosti podnošenja zahtjeva pred ACHPR-om propisane su člankom 56. Afričke povelje (navođenje podnositelja, zahtjev ne smije biti napisan omalovažavajućim ili uvredljivim jezikom usmjerenim protiv dotične države i njezinih institucija ili OAJ-a, niti se temeljiti isključivo na vijestima koje se šire putem medija, mora biti podnesen nakon što su iscrpljeni domaći pravni lijekovi, ako postoje, osim ako je očito da se taj postupak neopravdano produžuje, treba biti podnesen u razumnom roku od trenutka kada su lokalni pravni lijekovi iscrpljeni ili od datuma kada je ACHPR pokrenuo predmet i mora biti u skladu s Poveljom OAJ-a ili s Afričkom poveljom i ne smije se odnositi na slučaj koji su uključene države riješile u skladu s načelima Povelje Ujedinjenih naroda ili Povelje OAJ-a ili odredbama Afričke povelje). Za tekst Afričke povelje vidi *supra* u bilj. 40.

[53] Za tekst Poslovnika ACHPR-a detaljnije vidi https://www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2020/10/25-RULES-OF-PROCEDURE-ON-THE-AFRICAN-COMMISSION-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS.pdf, 27. lipnja 2025.

[54] Člankom 42. stavkom 2. Afričke povelje propisano je da ACHPR donosi svoj poslovnik. Za tekst Afričke povelje vidi *supra* bilj. 40.

[55] Za odluku Bekweri Land Claims Committee v Cameroon vidi *supra* u bilj. 38.

bilo kakve naknadne parnice koje uključuju isti razlog tužbe.[56] Pri tome, ACHPR je izrijekom iznio shvaćanje da je riječ o primjeni načela *res judicata* samo ako je pravomoćno odlučeno o meritumu spora.[57]

Kada je, pak, riječ o zahtjevima pojedinaca pred AfCHPR-om, iako Protokolom o osnivanju AfCHPR-a[58] nisu propisane pretpostavke dopuštenosti podnošenja zahtjeva, ova okolnost uređena je njegovim Sudskim poslovnikom.[59] Naime, člankom 33. Protokola o AfCHPR-u izrijekom je određeno da će AfCHPR sam izraditi pravila i odrediti vlastiti postupak, pri čemu se može savjetovati s ACHPR-om ako to smatra prikladnim. U skladu s ovom odredbom, AfCHPR je donio Sudski poslovnik[60] koji detaljno razrađuje uvjete koji moraju biti ispunjeni da bi zahtjev bio dopušten za raspravljanje pred sudom.

Pri tome je, između ostalog,[61] Sudskim poslovnikom AfCHPR-a iz 2010. izrijekom bilo određeno i to da zahtjev mora biti u skladu s Konstitutivnim aktom Afričke unije i Afričke povelje te da se može podnijeti pred AfCHPR-om pod pretpostavkom da se ne odnosi na predmet ili pitanja koja su stranke prethodno riješile u skladu s načelima Povelje Ujedinjenih naroda, Konstitutivnim aktom Afričke unije, odredbama Afričke povelje ili bilo kojim dokumentom Afričke unije (članak 40. stavak 7. Sudskog poslovnika AfCHPR-a), a i Sudski poslovnik AfCHPR-a iz 2020. zadržao je isto rješenje temeljem članka 40. stavka 2. koji se poziva na odredbu 56. Afričke povelje istog sadržaja kao i raniji članak 40. stavak 7. Sudskog poslovnika AfCHPR-a iz 2010.[62]

Ipak, ovakvo rješenje moguće je samo ako su iste države stranke međunarodnih univerzalnih ili regionalnih dokumenata. No, čak i tada može doći do situacija u kojima će se postaviti pitanje koje je pravo mjerodavno. Pretpostavka dopuštenosti podnošenja zahtjeva iz članka 40. stavka 7. Sudskog poslovnika AfCHPR-a iz 2010. i članka 40. stavak 2. Sudskog poslovnika iz 2020. u vezi s člankom 56. Afričke povelje upućuje na zaključak da Sud jest obvezan poštovati načelo *res judicata*. U predmetu Dexter Eddie Johnson protiv Gane, u odluci od 28. ožujka 2019.[63] AfCHPR je, pozivajući se sam na određenje *res judicata* kako je u odluci Bakweri

[56] *Ibid.*, para. 52.

[57] *Ibid.*, para. 53.

[58] Za tekst Protokol uz Afričku povelju o osnivanju AfCHPR vidi *supra* u bilj. 44.

[59] Za tekst Sudskog poslovnika AfCHPR-a iz 2010. vidi: https://caselaw.ihrda.org/entity/3u3zmm11ek2?file=1546860725527uzjry1umabh.pdf&page=43, 27. lipnja 2025. Ovaj Sudski poslovnik zamijenio je Sudski poslovnik AfCHPR-a koji je stupio na snagu 25. rujna 2020. Za Sudski poslovnik iz 2020. vidi: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2021/04/Rules-Final-Revised-adopted-Rules-eng-April-2021.pdf, 27. lipnja 2025.

[60] *Ibid.*

[61] Pretpostavke dopuštenosti zahtjeva određene su člankom 40. stavkom 1. – 6. Sudskog poslovnika AfCHPR-a. Za tekst Sudskog poslovnika AfCHPR-a iz 2010. i Sudskog poslovnika AfCHPR-a iz 2020. vidi *supra* vidi u bilj. 59.

[62] Za članak 40. stavak 7. Sudskog poslovnika AfCHPR-a iz 2010. i Sudskog poslovnika AfCHPR-a iz 2020. vidi *ibid*.

[63] Za odluku vidi African Court on Human and Peoples' Rights, Dexter Eddie Johnson v Republic of Ghana, Application No. 01612017, Ruling (Jurisdiction and Admissibility), 28 March 2019, para. 55-56, str. 17.

Land Claims Committee protiv Kameruna od 4. prosinca 2004. donio ACHPR, zaključio da je zahtjev nedopušten primjenom načela *res judicata*. Uz to, u afričkom sustavu zaštite ljudskih prava, uz Sudski poslovnik AfCHPR-a, i dokumenti koji su doneseni na temelju ACRWC-a, sadrže odredbe prema kojima pred afričkim nadzornim mehanizmima zaštite ljudskih prava pojedinac ne može podnijeti zahtjev o predmetu koji je već bio iznesen pred neki drugi nadzorni mehanizam zaštite ljudskih prava.

Tako je za podnošenje zahtjeva pred ACERWC-om koji je osnovan ACRWC-om[64] u tumačenju danom u Smjernicama ACERWC/8/4 za razmatranje komunikacija, predviđene u članku 44. ACRWC-a,[65] koje je ACERWC donio sukladno članku 74. svojeg Poslovnika[66] – potrebno ispuniti određene pretpostavke.

Smjernice ACERWC/8/4 za razmatranje komunikacija predviđene u članku 44. ACRWC-a izrijekom grupiraju pretpostavke dopuštenosti na one koje se odnose na osobu podnositelja,[67] na formu[68] i na sadržaj.[69]

Uz ostale pretpostavke,[70] koje se odnose na sadržaj pretpostavki dopuštenosti komunikacije s ACERWC-om, određeno je da isto pitanje nije razmatrano kao predmet neke druge istrage ili postupka ili je bilo predmet međunarodne regulacije. Tako je ACERWC u predmetu Centra za pravna i ljudska prava i Centra za reproduktivna prava (u ime tanzanijskih djevojaka) protiv Ujedinjene Republike

[64] Iako u Africi postoji niz dokumenata kojima se proklamiraju i štite ljudska prava, zapravo nisu, za sada, osim ACHPR-a, AfCHPR-a i ACERWC-a utemeljeni drugi nadzorni mehanizmi zaštite ljudskih prava kojima bi zaštita ljudskih prava bila primarna funkcija.

[65] Detaljnije za tekst Smjernica br. ACERWC/8/4 za razmatranje komunikacija vidi https://archive.crin.org/docs/Guidelines_communications.pdf, 27. lipnja 2025.

[66] Člankom 74. stavkom 1. Poslovnika ACERWC-a propisano je da će Odbor izraditi smjernice koje se odnose na dopuštenost i razmatranje priopćenja u skladu s odredbama članka 44. ACRWC-a, dok je člankom 74. stavkom 2. istog Poslovnika određeno da će ACRWC izraditi smjernice koje se odnose na provođenje istrage u skladu s člankom 45. ACRWC-a. Za tekst Poslovnika ACERWC-a vidi https://caselaw.ihrda.org/fr/entity/errivhtemzel2y09n3hrf11yvi?file=15112688629159vwxwhazi6kod4cdlmqwptlnmi.pdf&page=21, 27. lipnja 2025.

[67] Člankom 44. stavkom 2. ACRWC-a izrijekom je propisano da zahtjev treba sadržavati ime i adresu podnositelja, no razrada uvjeta dopuštenosti zahtjeva sadržana je u Smjernicama ACERWC/8/4 i to u 2. poglavlju, članak 1. I. Smjernica ACERWC/8/4-a. Za tekst Smjernice ACERWC/8/4-a vidi *supra* u bilj. 65.

[68] Kada je riječ o formi zahtjeva, Smjernice ACERWC/8/4-a ove pretpostavke razrađuju u 2. poglavlju, članak 1. II. stavak 1. uz iznimku 2. poglavlja, članka 1. II. stavak 2. Smjernica ACERWC/8/4-a (ACERWC može prihvatiti priopćenje države koja nije potpisnica ACRWC-a ako je to u općem najboljem interesu djeteta, a ACERWC će surađivati s drugim srodnim agencijama koje provode konvencije i povelje u kojima je zemlja koja nije potpisnica država stranka.) Za tekst Smjernice ACERWC/8/4-a vidi *ibid*.

[69] Naposljetku, u 2. poglavlju, članak 1. III. propisane su pretpostavke dopuštenosti u pogledu sadržaja zahtjeva. Za tekst Smjernice ACERWC/8/4-a vidi *ibid*.

[70] Uvjet dopuštenosti podnošenja zahtjeva jest i da je podnositelj iscrpio sve dostupne žalbene instance na razini domaćeg suda, da je zahtjev podnesen u razumnom roku nakon što su domaći pravni lijekovi iscrpljeni (2. poglavlje, članak 1., točka III. 1. d) i e)) te da nije uvredljiv (2. poglavlje, članak 1., točka III. 1. f)). Detaljnije za tekst Smjernica br. ACERWC/8/4 za razmatranje komunikacija vidi *ibid*.

Tanzanije[71] zaključio da države ne bi trebale biti podvrgnute sličnim međunarodnim i regionalnim sudskim ili kvazisudskim postupcima vezano za postupke o kršenjima ljudskih prava te da postojanje različitih međunarodnih pravosudnih ili kvazisudskih tijela ne bi trebalo koristiti za stvaranje hijerarhije među njima, da bi se mogli žaliti jedni protiv drugih, pri čemu ACERWC zaključuje da Smjernice ACERWC/8/4 predviđaju nedopuštenost zahtjeva u slučaju već presuđene stvari upravo zato da bi se spriječile proturječne odluke i osigurala učinkovitost "transnacionalnih tribunala" ("*transnational tribunals*") u osiguravanju pravne sigurnosti i konačnost međunarodnih presuda.[72] ACERWC stoga zaključuje da ova pretpostavka dopuštenosti zahtjeva pred ACERWC-om osigurava status *res judicata* odlukama koje su donijela međunarodna i regionalna tijela ovlaštena za presuđivanje u predmetima vezanima za kršenje i zaštitu ljudskih prava.[73]

3.2. Načelo *res judicata* pred afričkim mehanizmima zaštite ljudskih prava kojima je odlučivanje o zaštiti ljudskih prava sekundarna funkcija

Na području afričkog kontinenta, osim ACHPR-a, AfCHPR-a i ACERWC-a, u okviru subregionalnih afričkih organizacija zamišljena je uspostava još nekoliko sudova kojima nije bila primarna funkcija zaštita ljudskih prava, no tijekom su vremena kroz sudsku praksu odredili pravni okvir unutar kojeg posredno odlučuju o povredi i zaštiti ljudskih prava ili im je naknadno na temelju akata organizacija u okviru kojih su uspostavljeni dana i ta nadležnost.

Tako je za područje Istočne Afrike, kao tijelo Istočnoafričke zajednice (dalje: IZ)[74] osnovan Istočnoafrički sud s trenutnim sjedištem u Arushi u Ujedinjenoj Republici Tanzaniji,[75] na temelju članka 9. Ugovora o osnivanju Istočnoafričke zajednice (dalje: Ugovor o osnivanju IZ), a sastoji se od dvije instance – Prvostupanjskog odjela i Žalbenog odjela kako je to određeno člankom 23. stavkom 2. Ugovora o osnivanju IZ-a.

---

[71] Za odluku vidi The African Committee of Experts on the Rights and Welfare of the Child (ACERWC) Communication Legal and Human Rights Centre and Centre for Reproductive Rights (on behalf of Tanzanian girls) v United Republic of Tanzania, No: 0012/Com/001/2019, Decision No 002/2022 done at the 39th Ordinary Session held virtually from 21 March to 01 April 2022.

[72] *Ibid.,* para. 12., str. 6.

[73] *Ibid.,* para. 12., str. 6.-7.

[74] Ugovor o osnivanju IZ-a potpisan je 30. studenoga 1999., a stupio je na snagu 7. srpnja 2000. nakon što su ga ratificirale Republika Kenija, Republika Uganda i Ujedinjena Republika Tanzanija. Za tekst vidi https://www.eacj.org//wp-content/uploads/2012/08/EACJ-Treaty.pdf, 27. lipnja 2025. Trenutno su članice ove zajednice sedam tzv. država partnera i to Republika Burundi, Demokratska Republika Kongo, Republika Kenija, Republika Ruanda, Republika Južni Sudan, Republika Uganda i Ujedinjena Republika Tanzanija. Za države članice Istočnoafričke zajednice vidi https://www.eac.int/eac-partner-states, 27. lipnja 2025.

[75] Sjedište Istočnoafričkog suda promjenjivo je i mijenja se sukladno odluci na summitima prema članku 47. Ugovora o osnivanju IZ-a. Prema članku 9. stavak 1. a), summit je tijelo IZ-a, a člankom 10. istog ugovora određeno je da se summit sastoji od čelnika država ili vlada država članica tzv. država partnera. Za Ugovor o snivanju IZ-a vidi *ibid.*

Člankom 6. toč. d) Ugovora o osnivanju IZ-a države stranke ugovorile su da su temeljna načela zajednice, između ostalog, dobra vladavina što uključuje poštovanje načela demokracije, vladavinu prava, odgovornost, transparentnost, socijalnu pravdu, jednakost mogućnosti, ravnopravnost spolova, kao i priznanje, napredovanje te zaštitu prava čovjeka i naroda u skladu s odredbama Afričke povelje. Uz to, države stranke izrijekom su se obvezale na poštovanje općeprihvaćenih standarda ljudskih prava (članak 7. stavak 2. istog Ugovora).[76]

Na temelju članka 27. stavka 2. Ugovora o osnivanju IZ-a, Istočnoafrički sud ima, osim primarne nadležnosti za tumačenje Ugovora o osnivanju IZ-a koja je određena na temelju članka 27. stavak 1. navedenog ugovora, i sekundarnu nadležnost odlučivanja u sporovima vezanima za zaštitu ljudskih prava. Međutim, uspostavljanje ove nadležnosti Suda ovisi o odluci o toj nadležnosti koju bi trebalo naknadno donijeti Vijeće ministara IZ-a o čemu države stranke, uz to, trebaju potpisati protokol kojim bi operacionalizirale ovu nadležnost. Za sada takav protokol nije potpisan. Stoga, Istočnoafrički sud za sada nije izravno nadležan za rješavanje sporova o kršenju ljudskih prava.

Međutim, kako je člankom 6. toč. d) i člankom 7. stavkom 2. Ugovora o osnivanju IZ-a poštovanje ljudskih prava proklamirano kao temeljno načelo IZ-a, te kako su se stranke navedenog ugovora obvezale na poštovanje općeprihvaćenih standarda ljudskih prava, to s obzirom na funkciju Suda „osigurati poštovanje prava u tumačenju, primjeni i poštovanju tog ugovora“, kako je to izrijekom ugovoreno odredbom članka 23. stavka 1. navedenog ugovora, Istočnoafrički sud posredno izvodi svoju nadležnost i kada je riječ o pitanjima koja se tiču odlučivanja o povedi ljudskih prava.

Pravno shvaćanje o svojoj nadležnosti da, posredno, uzevši u obzir obvezu tumačenja članaka 5. stavak 1., članka 6 d., članka 7. stavak 2. i članka 8. stavak 1. točke c. Ugovora o osnivanju IZ-a, sudi u o pitanjima koja se u konačnici odnose na ljudska prava, Istočnoafrički je sud istaknuo u predmetu tog suda povodom tužbe Jamesa Katabazija i dr. protiv glavnog tajnika IZ-a i državnog odvjetnika Republike Ugande.[77] Naime, sud je zauzeo shvaćanje da, iako „ne može presuđivati

[76] *Ibid.*

[77] Naime, podnositelj zahtjeva James Katabazi tvrdio je da je, unatoč odluci ugandskog suda prema kojoj je bio pušten na slobodu iz pritvora, ponovno uhićen od stane pripadnika oružanih snaga Ugande te je u ovom predmetu tražio, sukladno odredbi čl. 27. stavak 2. Ugovora o osnivanju IZ-a, tumačenje članaka 6 d., članka 7. stavka 2. i članka 8. stavka 1. Ugovora o osnivanju IZ-a. Sud je u ovom predmetu donio Presudu br. 1 iz 2007. od 1. studenoga 2007., u pogledu nadležnosti za odlučivanje ljudskim pravima (str. 12.) i zaključio da nije nadležan za suđenje u sporovima koji se tiču kršenja ljudskih prava *per se* (str. 15.), no da iako nema nadležnost za suđenje o sporovima o ljudskim pravima, da je nadležan za tumačenja prema članku 27. stavak 2. Ugovora o osnivanju IZ-a i kad sadržaj zahtjeva uključuje navode o kršenju ljudskih prava (str. 17.) Sud je utvrdio da je intervencijom oružanih snaga Ugande da spriječe izvršenje odluke suda (kojom je James Katabazi pušten na slobodu iz pritvora) povrijeđeno načelo vladavine prava i da su posljedično prekršene odredbe Ugovora o osnivanju IZ-a o poštovanju vladavine prava. Sud je istaknuo da je poštovanje sudske odluke kamen temeljac neovisnosti pravosuđa koje je jedno od načela poštovanja vladavine prava (st. 23.). Detaljnije vidi East African Court of Justice, James Katabazi v Glavnog tajnika IZ-a i državnog odvjetnika Republike Ugande, Presuda br. 1. iz 2007. od 1. studenoga 2007.

u sporovima koji se tiču kršenja ljudskih prava *per se*", neće odbiti nadležnost u stvarima koja uključuju ljudska prava ako je riječ o obvezi tumačenja članaka 5. stavka 1. Ugovora o osnivanju IZ-a kojim je, između ostalog, navedeno da je jedan od ciljeva IZ-a poticanje suradnje u pravnim i pravosudnim poslovima, odnosno članka 6. d. Ugovora o osnivanju IZ-a kojim su ustanovljena temeljna načela IZ-a koja uključuju, između ostalog, vladavinu prava i promicanje i zaštitu ljudskih prava i prava naroda u skladu s odredbama Afričke povelje, odnosno u kombinaciji sa člankom 7. stavkom 2. istog ugovora s obzirom na prihvaćenu obvezu država stanaka Ugovora o osnivanju IZ-a o „održavanju općeprihvaćenih standarda ljudskih prava", ili članka 8. stavka 1. točke c) Ugovora o osnivanju IZ-a kojim su države stranke pristale suzdržati se poduzimati mjere koje će ugroziti postizanje ciljeva iz navedenog ugovora.

U okviru ovako postavljenih ovlasti suda, sukladno članku 30. stavku 2. Ugovora o osnivanju IZ-a, u odluci prof. Peter Anyang' Nyong'o i dr. protiv Državnog odvjetnika Kenije i dr. sam Istočnoafrički sud protumačio je ovu odredbu,[78] vezano za primjenu članka 27. Ugovora o osnivanju IZ-a, smatrajući da svaka osoba, bilo pravna ili fizička, koja ima prebivalište ili boravište na području države članice može zatražiti od Istočnoafričkog suda da podnese zahtjev tom sudu na temelju tvrdnje da neki zakon ili drugi propis, ili neki čin ili propust bilo koje osobe ili tijela predstavlja kršenje odredbi Ugovora o osnivanju IZ-a.[79]

Zahtjev je pojedinac dužan podnijeti u roku od dva mjeseca od donošenja odnosno objave akta koji se osporava ili poduzete radnje, ili ovisno o slučaju, u roku od dva mjeseca od trenutka kada je podnositelj zahtjeva prvi put saznao za taj zakon ili propis ili radnju.[80]

Kako se ne radi o odlučivanju o povredi ljudskih prava kroz primarnu već kroz sekundarnu nadležnost Suda, posredno kroz ispitivanje poštovanja odredbi o načelima Ugovora o osnivanju IZ-a koji se temelji, između ostalog, na poštovanju ljudskih prava, to se uslijed ovakvog pristupa pojedinca sudu i pretpostavke pod kojima se može obratiti Sudu razlikuju od onih koje su uspostavljene za AfCHPR, ACHPR i ACRWC.

Dakle, u takvom sustavu pojedinac bi se mogao obratiti Istočnoafričkom sudu vezano za zaštitu ljudskih prava, makar posredno dokazujući da je određenim nezakonitim aktom ili radnjom države članice ili institucije IZ-a prekršena odredba Ugovora o osnivanju IZ-a (uz kombinaciju odredbi članka 5. stavak 1., članka 6 d., članka 7. stavka 2., članka 8. stavka 1. c), nužno je da je zahtjev podnesen u

[78] Odredba članka 30. stavak 2. Ugovora o osnivanju IZ-a jest odredba u ugovoru iz koje pojedinci ili pravne osobe crpe mogućnosti obraćanja Istočnoafričkom sudu. Detaljnije vidi East African Court of Justice, prof. Peter Anyang' Nyong'o i dr. v Državnog odvjetnika Kenije i dr., Presuda br. 1 iz 2006. od 30. ožujka 2007., str. 18.

[79] Doista, primjenom članka 30. Ugovora o osnivanju pred Istočnoafričkim sudom bio je podnesen zahtjev u predmetu br. 1 iz 2007. vidi *supra* u bilj. 74.

[80] Rok za podnošenje izrijekom je propisan člankom 30. stavkom 2. Ugovora o osnivanju IZ-a. Za tekst Ugovora o osnivanju IZ-a vidi *ibid*.

propisanom roku[81] te da je podnositelj zahtjeva fizička ili pravna osoba sa sjedištem odnosno prebivalištem ili boravištem u nekoj od država članica.

Osim ovih odredbi koje se odnose na osobu podnositelja te odredbi o roku za podnošenje zahtjeva pred Sudom, Ugovor o osnivanju IZ-a ne sadrži detaljnije odredbe koje se odnose na pretpostavke dopuštenosti zahtjeva koji se odnosi na osobu, formu i sadržaj.

Međutim, Sudski poslovnik Istočnoafričkog suda,[82] iako izrijekom ne ističe ovu okolnost kao pretpostavku dopuštenosti zahtjeva, člankom 11. određuje da svi dokumenti koji će se koristiti na Sudu trebaju biti sastavljeni na službenom jeziku Suda,[83] određuje njihovu formu,[84] pri čemu zahtjev ne smije biti anoniman.[85] Što se tiče sadržaja, podnesak treba sadržavati predmet zahtjeva i sažetak pravnih pravila na kojim se temelji zahtjev,[86] te uz to, prema potrebi, prirodu dokaza ponuđenih u prilog tvrdnji.[87] Posljedično, ako podnesci ne sadržavaju ove podatke, tajnik može odbiti bilo koji dokument koji nije u skladu sa zahtjevima članka 11. Sudskog poslovnika.[88]

Iako u Sudskom poslovniku, a ni u Ugovoru o osnivanju IZ-a kao pretpostavka nedopuštenosti zahtjeva nije navedena okolnost da je o predmetu već pravomoćno odlučeno, Sud ipak poznaje u praksi doktrinu *res judicata*, te je primjenjuje pri ocjeni svoje nadležnosti. Tako u odluci u predmetu Jamesa Katabazija i dr. protiv glavnog tajnika Istočnoafričke zajednice i državnog odvjetnika Republike Ugande,[89] te u odluci u predmetu Emmanuel Mwakisha Mjawasi i dr. protiv državnog odvjetnika Republike Kenije[90] Sud ističe doktrinu *res judicata* u kontekstu utvrđivanja

---

[81] Detaljnije uređenje početka i završetka roka za podnošenje zahtjeva uređeno je u članku 3. Sudskog poslovnika Istočnoafričkog suda. Za sadržaj Sudskog poslovnika Istočnoafričkog suda vidi detaljnije https://www.eacj.org/wp-content/uploads/2023/02/EACJ-Rules-of-Procedure-2019.pdf, 27. lipnja 2025.

[82] Sudski poslovnik Istočnoafričkog suda utemeljen je na odredbi članka 42. stavak 1. Ugovora o osnivanju IZ-a. Navedenom odredbom izrijekom je propisano: "*The Court shall make rules of the Court which shall, subject to the provisions of this Treaty, regulate the detailed conduct of the business of the Court*." Za tekst Sudskog poslovnika detaljnije vidi *ibid*.

[83] Člankom 46. Ugovora o osnivanju IZ-a određeno je da je službeni jezik suda engleski. Za tekst Ugovora o osnivanju IZ-a vidi *supra* u bilj. 74.

[84] Sudski poslovnik Istočnoafričkog suda u člancima 11., 25., 26., 32., 33., 55. ili 59. razrađuje koje podatke moraju sadržavati podnesci kojima se stranke obraćaju sudu. Za tekst Sudskog poslovnika detaljnije vidi *supra* u bilj. 82.

[85] Članak 25. stavak 2. a) i b) Sudskog poslovnika Istočnoafričkog suda određuje što moraju sadržavati podnesci podnositelja, a članci 32. i 33. istog poslovnika što podnesci protivne strane (za obje strane isti podaci). Za tekst Sudskog poslovnika vidi *ibid.*

[86] Naime, člankom 25. stavkom 2. c) i d) Sudskog poslovnika Istočnoafričkog suda izrijekom je propisana dužnost stanaka naznačiti ovaj sadržaj podneska. Za tekst Sudskog poslovnika vidi *ibid*.

[87] Uz navedeno, kada se želi osporiti zakonitost zakona, uredbe, direktive, odluke ili radnje, izjava mora biti dana pod prisegom. Za tekst Sudskog poslovnika vidi *ibid.*

[88] Isto pravilo o odbijanju podneska odnosi se i na članke 25, 26, 32, 33, 55 ili 59. Sudskog poslovnika Istočnoafričkog suda. Za tekst Ugovora o osnivanju vidi *ibid.*

[89] Za Presudu vidi *supra* u bilj. 78., str. 13-14.

[90] Riječ je odluci br. 2 iz 2020. od 29. rujna 2011. te je bila predmet preispitivanja na Žalbenom odjelu istoga suda. U žalbenom postupku sud se nije posebno bavio pitanjem doktrine *res judicata*, a presuda suda Prvostupanjskog odjela potvrđena je. Za odluku Žalbenog odjela detaljnije vidi Presudu po žalbi br. 4 iz 2011. od 27. travnja 2012., str. 6-7, 10.

nadležnosti suda za odlučivanje. U navedenim predmetima sud je zauzeo shvaćanje da je za primjenu doktrine u pojedinom slučaju potrebno kumulativno ispunjenje triju parametara: predmet mora biti "izravno i bitno" sporan u dvije tužbe, stranke moraju biti iste, a predmet tužbe mora biti konačno odlučen u prethodnom postupku.[91]

Što se tiče nadzora nad izvršavanjem odluka suda, Ugovor o osnivanju IZ-a uređuje tek pitanje prisilnog ostvarenja putem novčane kazne.[92]

Osim Istočnoafričkog suda, zanimljivu ulogu u djelovanju subregionalnih afričkih sudova kada je riječ o primjeni načela *res judicata* u predmetima iz nadležnosti ljudskih prava ima Sud Ekonomske zajednice država Zapadne Afrike (dalje: Sud ECOWAS-a)[93] koji je osnovan u okviru Ekonomske zajednice država Zapadne Afrike (dalje: ECOWAS)[94] na temelju članka 4. i 11.[95] Ugovora o Ekonomskoj zajednici država Zapadne Afrike iz 1975.[96]

Člankom 6. Revidiranog ugovora ECOWAS-a iz 1993.[97] reafirmiran je položaj Suda. Naime, prema članku 6. stavku 2. Revidiranog ugovora, institucije ECOWAS-a, pa tako i Sud, obavljaju svoje funkcije i djeluju unutar ovlasti koje su im dodijeljene tim Ugovorom i Protokolima donesenima uz Ugovor o ECOWAS-u,

---

[91] Za Presudu u predmetu prof. Peter Anyang' Nyong'o i dr. v Državnog odvjetnika Kenije i dr. vidi. bilj. 78., str. 6; Za Presudu u predmetu predmetu Emmanuel Mwakisha Mjawasi i dr. protiv Državnog odvjetnika Republike Kenije vidi bilj. 90., str. 14.

[92] Tako je člankom 44. Ugovora o osnivanju IZ-a kako se prema pravilima građanskog postupka koja su na snazi u državi članici u kojoj se treba ovršiti provodi ovrha. Detaljnije za tekst Ugovora o osnivanju IZ-a vidi *supra* u bilj. 74.

[93] Sud ECOWAS-a osnovan je na temelju članka 4. stavka 1. e) i 11. Ugovora o Ekonomskoj zajednici država Zapadne Afrike (tzv. Ugovora iz Lagosa) koji je sud nazvao Tribunal Zajednice. Njegovo je djelovanje bilo uređeno Protokolom A/P1/7/91 od 6. srpnja 1991. (već je Protokol koristio pojam Sud ECOWAS-a). Za tekst Protokola koji je stupio na snagu 5. studenoga 1996. vidi *infra* u bilj. 99. Revidiranim ugovorom sklopljenim u Cotonouu 1993. revidirana je funkcija Suda (članak 6. Revidiranog ugovora ECOWAS-a iz 1993.); Za tekst Revidiranog ugovora vidi *infra* u bilj. 97, te je uspostavljen Sud ECOWAS-a. Za Ugovor o ECOWAS-u vidi UNTS, sv. 1010, I-14843, str. 17.

[94] ECOWAS je osnovan kao afrička subregionalna organizacija na temelju Ugovora o ECOWAS-a te je stupio na snagu 20. lipnja 1975., a revidirana verzija ovog ugovora potpisana je 24. srpnja 1993. Za tekst Ugovora o ECOWAS-u vidi *ibid.*

[95] Člankom 11. stavkom 1. navedenog ugovora određeno je da će se osnovati Sud ECOWAS-a nadležan za rješavanja sporova (u vezi s tumačenjem ili primjenom Ugovora) između država članica sukladno članku 56. istog Ugovora, a odluka suda je konačna. Člankom 11. stavkom 2. određeno je da će sastav, nadležnost, statut i druga pitanja koja se odnose na Sud odrediti Vlast šefova država i vlada. Za tekst Ugovora o ECOWAS-u vidi *ibid.*

[96] *Ibid.*

[97] Revidirani ugovor potpisan je 24. srpnja 1993., a stupio je na snagu 23. kolovoza 1995.; Za tekst Revidiranog ugovora ECOWAS-a vidi UNTS, sv. 2373, str. 233.

koji su i dalje na snazi,[98] te prema Protokolima donesenima uz Revidirani ugovor.[99] Posebno je člankom 15. Revidiranog ugovora ECOWAS-a određeno da će status, sastav, ovlasti, postupak i druga pitanja koja se tiču Suda ECOWAS-a biti određeni u Protokolu te da će Sud obavljati funkcije dodijeljene mu neovisno o državama članicama i institucijama ECOWAS-a.[100]

Što je tiče nadležnosti Suda, člankom 76. Revidiranog ugovora načelno je propisano da će se svaki spor u vezi s tumačenjem ili primjenom odredaba ovog Ugovora riješiti izravnim sporazumom neovisno o odredbama ovog Ugovora i relevantnih protokola, a ako to nije moguće, bilo koja stranka ili bilo koja druga država članica ili tijelo mogu uputiti predmet Sudu ECOWAS-a čija je odluka konačna.

Međutim, daljnju razradu nadležnosti suda sadržavao je prvo članak 9. Protokola od 6. srpnja 1991. uz Ugovor o ECOWAS-u,[101] da bi zatim u konačnici i sadržaj odredbe članka 9. bio zamijenjen novom odredbom Dopunskog protokola od 19. siječnja 2005.[102] Naime, člankom 3. ovog Protokola zamijenjena je odredba članka 9. Protokola od 6. srpnja 1991. te je sada u konačnici nadležnost Suda definirana tako da je nadležan odlučivati o svim sporovima koji se odnose na tumačenje i primjenu ugovora, konvencija i protokola, uredbi, direktiva, odluka i drugih dopunskih pravnih dokumenata koje je usvojio ECOWAS, u sporovima koji se odnose na propust država članica da poštuju svoje obveze iz dokumenata ECOWAS-a, na sporove ECOWAS-a i njegovih službenika, te na tužbe za naknadu štete protiv

[98] Člankom 92. stavkom 1. Revidiranog ugovora iz 1993. određeno je da će se njegovim stupanjem na snagu (u skladu s članka 89. istog ugovora), primjenom odredbi Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora, usvojene 23. svibnja 1969., odrediti prava i obveza država članica prema Ugovoru o ECOWAS-u iz 1975. i Revidiranom ugovoru iz 1993. Osim toga, člankom 92. stavkom 3. Revidiranog ugovora određeno je da će bez obzira na članak 92. stavak 2., svi ugovori, protokoli, odluke i rezolucije ECOWAS-a doneseni od 1975. ostati valjani i na snazi, osim ako nisu u skladu s Revidiranim ugovorom. Za tekst Revidiranog ugovora vidi *ibid.*; Za Protokole uz Ugovor o ECOWAS-u vidi *infra* u bilj. 97.

[99] Funkcioniranje suda uređeno je Protokolom A/P1/7/91 od 6. srpnja 1991. koji se primjenjivao sukladno članku 34. stavku 4. Protokola, Dopunskim protokolom A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005., Dopunskim protokolom A/SP.2/06/06 od 14. lipnja 2006., Uredbom od 3. lipnja 2002. i Dodatnom uredbom C/REG.2/06/06 od 13. lipnja 2006. Kada je riječ o protokolima uz Ugovor o ECOWAS-u i Revidirani ugovor, valja reći da je Protokolom A/P1/7/91 od 6. srpnja 1991. izrijekom određeno da će Sud sam usvojiti Sudski poslovnik, koji treba odobriti Vijeće ministara ECOWAS-a. Ovo ovlaštenje propisano je člankom 32. Protokola A/P1/7/91 od 6. srpnja 1991. Za tekst vidi http://www.courtecowas.org/basic-texts/, 27. lipnja 2025.

[100] Prije no što je Revidirani ugovor ECOWAS-a uredio pitanje nadležnosti, Ugovor o ECOWAS-u je, sukladno članku 11. stavku 2. tog ugovora, određivao da sastav, nadležnost, statut i druga pitanja koja se odnose na sud određuje nadležno tijelo propisano člankom 4. stavkom 1. a) istog ugovora tj. Vlast šefova država i vlada (Authority of Heads of State and Government of the Member States) kao tijelo koje je predviđeno kao glavna upravna institucija ECOWAS-a (članak 5. stavak 1. istog ugovora). Za tekst Ugovora o ECOWAS-u čiji je dio Protokol A/P1/7/91 od 6. srpnja 1991. vidi *supra* u bilj. 93.

[101] Člankom 34. stavkom 3. Protokola A/P1/7/91 od 6. srpnja 1991. propisano je da je protokol sastavni dio Ugovora o ECOWAS-u. *Ibid.*

[102] Za tekst Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005. vidi *supra* u bilj. 99.

institucije ECOWAS-a ili njezinih dužnosnika zbog bilo kakve radnje ili propusta u vršenju službenih dužnosti.[103]

Osim ove, primarne nadležnosti Suda, članak 9. stavak 4. Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005. propisuje da je Sud nadležan odlučivati o povredama ljudskih prava koje se dogode u bilo kojoj državi članici.[104]

Kada je riječ o zaštiti ljudskih prava pred Sudom ECOWAS-a, valja istaknuti da su člankom 10. c) Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005. pojedinac i pravne osobe ovlašteni podnijeti zahtjev sudu u postupcima utvrđivanja akta ili radnje službenika ECOWAS-a kojim se krše prava pojedinaca ili pravne osobe.

Uz to, na temelju članka 10. d) Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005., pojedinac[105] je ovlašten pred ovim sudom podnijeti i zahtjev za naknadu štete zbog povrede svojih ljudskih prava.[106] S tim u vezi, ovaj je Protokol člankom 10. d) i. te ii. odredio pretpostavke dopuštenosti podnošenja zahtjeva pojedinca Sudu. Riječ je o pretpostavkama koje se tiču osobe i sadržaja zahtjeva.

[103] Sukladno članku 9 st. 2. Protokola od 6. srpnja 1991. koji je noveliran člankom 3. Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005., Sud je nadležan utvrditi svaku izvanugovornu odgovornost ECOWAS-a i može organizaciji naložiti plaćanje štete ili nadoknadu štete zbog službene radnje ili propusta bilo koje institucije ili službenika ECOWAS-a u obavljanju službenih dužnosti ili funkcija. Za tekst Protokola od 6. srpnja 1991. i Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005. vidi *ibid.*

[104] Člankom 9 st. 2. Protokola od 6. srpnja 1991. koji je noveliran člankom 3. Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005. u točkama 1. do 7. razrađuje nadležnosti Suda, dok je člankom 9. stavkom 8. propisano da je Vlast šefova država i vlada ovlaštena odobriti Sudu nadležnost odlučivanja o svakom konkretnom sporu koji može uputiti Sudu osim onih navedenih u ovom članku 9. st. 1. do 7. *Ibid.*

[105] Iako je odredba članka 10. c) Protokola od 6. srpnja 1991. koji je noveliran člankom 4. Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005. u pogledu osoba proširila krug ovlaštenika podnošenja zahtjeva u slučaju kada su aktom ili radnjom službenika ECOWAS-a prekršena ljudska prava – pojedinaca ili pravne osobe, koji su tada ovlašteni protiv njih podnijeti zahtjev, odredba članka 10. d) restriktivnija je u pogledu kruga ovlaštenika jer ovlaštenje za podnošenje zahtjeva na naknadu štete daje samo pojedincu, no u odnosu na samog pojedinca ovo ovlaštenje je ekstenzivnije jer odredba ne navodi protiv koga se zahtjev treba podnijeti. Stoga se u odnosu na pojedinca pravo pristupa sudu može koristiti ekstenzivno. Zanimljivo pitanje nameće se vezano za sudjelovanje pojedinca pred sudom kao protustranke. Neki autori smatraju da je nejasna odredba članka 10. d), budući da izrijekom ne navodi protustranku u slučaju podnošenja zahtjeva pojedinca i drže da, pozivajući se pritom na predmet Ukor pred Sudom ECOWAS-A (predmet br. ECW/CCJ/APP/01/04), otvara mogućnosti da pojedinac bude ne samo ovlaštenik prava na podnošenje zahtjeva Sudu ECOWAS-a već da bude i protustranka. Detaljnije vidi Ebobrah, S. T., *A rights-protection goldmine or a waiting volcanic eruption? Competence of, and access to, the human rights jurisdiction of the ECOWAS Community Court of Justice*, African human rights law journal, sv. 7., br. 2., 2007., str. 321-322. Za sada smatramo da zaključak o mogućnosti pojedinca da ujedno bude i obveznik poštovanja ljudskih prava ne proizlazi iz postojeće koncepcije ljudskih prava u kojoj se na jednoj strani nalazi pojedinac kao ovlaštenik ljudskih prava, a na drugoj strani država kao obveznik njihova poštovanja. Smatramo da bi kršenje prava nekog pojedinca od strane drugoga prije ulazilo u sferu eventualnog počinjenja kaznenog ili građanskog delikta, dok u slučaju kršenja takvog prava pojedinca od strane države dolazi do povrede nekog od ljudskih prava, ako je ono predviđeno kao takvo u sustavu zaštite ljudskih prava.

[106] Iz dikcije članka 10. c) i d) Protokola od 6. srpnja 1991. koji je noveliran člankom 4. Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005. proizlazi da je protustranka u slučaju članka 10. c) svaki službenik ECOWAS-a i sam ECOWAS ako je uslijed njihova akta i nedjelovanja povrijeđeno pravo pojedinca ili pravne osobe, dok u slučaju iz članka 10 d) kada je riječ o postupcima zbog kršenja ljudskih prava uslijed nepoštovanja obveze koje proizlaze iz ugovora, protokola, konvencija i drugih međunarodnih dokumenata koji obvezuju države stranke ECOWAS-a, protustranka je država stranka ECOWAS-a koja je prekršila pravo. Za tekst Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005. vidi *supra* u bilj. 99.

Naime, zahtjev ne smije biti anoniman i ne smije biti riječ o pravnoj stvari u odnosu na koju je pokrenut postupak radi donošenja odluke pred drugim međunarodnim sudom.[107] Iako propisuje ove pretpostavke za podnošenje zahtjeva, Protokol ne sadrži odredbu, niti koristi izraz "dopuštenost" zahtjeva.

No, Sud ECOWAS-a je primjenom članka 10. d) ii. Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 zauzeo shvaćanje da je ova potonja okolnost razlog za odbijanje zahtjeva i primjenom doktrine *res judicata*. Tako je u predmetu Daniel Agada Okoh & 43 dr. protiv Federalne Republike Nigerije,[108] pozivajući se na već ranije zauzeto shvaćanje u odluci Femi Falana protiv ECOWAS Commissiona, No. ECW/CCJ/JUD/10/14, Sud zaključio da iz doktrine *res judicata* proizlazi da jednom kada je stvar bila konačno odlučena, nije na bilo kojoj strani da ponovno započinje parnicu o istoj stvari jer doktrina *res judicata* ima svrhu osigurati da parnica među strankama bude konačno dovršena. I u predmetu Hama Amadou protiv Nigera, Sud ECOWAS-a zaključio je da je snaga odluke koja je *res judicata* obvezujuća i konačna.[109]

Stoga, odredba članka 10. d) ii. upućuje da je za donošenje odluke pred Sudom ECOWAS-a od značenja okolnost je li u tijeku postupak pred drugim međunarodnim sudom, a posljedično se nameće zaključak da u slučaju *res judicata*, neće biti moguće pred sudom iznijeti zahtjev o kojem je već odučeno pred drugim međunarodnim sudom, bilo da je riječ o subregionalnom afričkom, panafričkim sudu ili univerzalnim tijelima za zaštitu ljudskih prava.

Međutim, osim odredbe 4. g) Revidiranog ugovora kojim su priznavanje, promicanje i zaštita prava čovjeka i naroda u skladu s odredbama Afričke povelje izdignuti na nivo temeljnih načela ECOWAS-a, Sud ECOWAS-a nema temelj za suđenje o ljudskim pravima u nekom međunarodnom dokumentu o zaštiti ljudskih prava na temelju kojeg bi odlučivao o povredama i zaštiti ljudskih prava.[110] Neki autori smatraju da je – uzevši u obzir da su promicanje i zaštita ljudskih prava iz Afričke povelje izdignuti na nivo temeljnih načela te uz činjenicu da Afrička povelja ne daje isključivu nadležnost nadzora nad zaštitom ljudskih prava i prava naroda ni jednoj afričkoj instituciji – upravo ovaj dokument sveobuhvatan materijalni izvor prava pred Sudom ECOWAS-a.[111]

Uz ove mehanizme zaštite ljudskih prava u Africi, valja spomenuti i sud osnovan u okviru Južnoafričke razvojne zajednice (dalje: SADC) na temelju Deklaracije iz Windhoeka i Ugovora o osnivanju SADC-a od 17. kolovoza 1992. od strane država članica koje su osnovale Južnoafričku razvojnu koordinacijsku konferenciju (dalje:

[107] Protokol od 6. srpnja 1991. koji je noveliran Dopunskim protokolom A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005. ne sadrži odredbu o obveznom iscrpljenju domaćih pravnih lijekova prije obraćanja Sudu ECOWAS-a. Prema Ebobrahu, ova je pretpostavka poželjna, ali ne i obvezna. Detaljnije vidi Ebobrah, *op. cit.* u bilj. 106, str. 324-328. Za tekst Dopunskog protokola A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005. vidi *ibid.*

[108] Za odluku vidi Court of Justice of The Economic Community of West African States (ECOWAS), Daniel Agada Okoh & 43 ORS v. Federal Republic of Nigeria, Judment, No. ECW/CCJ/JUD/04/21, str. 19-20, para. 49.

[109] Za odluku vidi Court of Justice of The Economic Community of West African States (ECOWAS), Hama Amadou v Republic of Niger, Judgment No. ECW/CCJ/JUG/31/19, str. 12-13, para. 46 – 54.

[110] Ebobrah, *op. cit*. u bilj. 106, str. 314.

[111] *Ibid*., str. 315.

SADCC) koja je zapravo pretvorena u SADC.[112] Međutim, već 2012. Rezolucijom Summita SADC-a rad Tribunala bio je ograničen samo na sporove između država, da bi potom Tribunal prestao s radom.[113] Iako je sud donio tek manji broj odluka, procjena je Tladije da je sud u svojem radu bio potpuno neovisan.[114] Posljedično, neki autori prestanak rada Tribunala SADC-a povezuju s neprihvatljivom ulogom šefova država SADC-a vezano za donesene nepovoljne odluke za neke države SADC-a.[115] S obzirom na mali broj odluka donesenih po pitanju ljudskih prava, kao i kratko vrijeme djelovanja, Tribunal nije u svojoj kratkoj praksi zauzeo shvaćanje o primjeni doktrine *res judicata*.

4. POSLJEDICE PRIMJENE NAČELA *RES JUDICATA* PRED AFRIČKIM MEHANIZMIMA ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA U AFRICI

Okolnost da regionalni i subregionalni mehanizmi zaštite ljudskih prava u Africi, bilo kroz vlastite propise tih mehanizama, bilo kroz praksu sudova u slučajevima kada njihovim vlastitim propisima načelo *res judicata* nije određeno

---

[112] Na temelju članka 9. Ugovora o osnivanju SADC-a osnovan je Tribunal SADC-a, dok je njegov sastav, kao i njegove ovlasti, funkcije i postupak određen u Protokolu SADC-a potpisanom 7. kolovoza 2000. koji je sastavni dio Ugovora SADC-a kao i njegov Sudski poslovnik. Osnovan je s primarnom funkcijom osiguranja poštovanja i pravilnog tumačenja Ugovora o osnivanju SADC-a i pomoćnih dokumenata uz taj ugovor, kao i suđenje u sporovima pri čemu su njegove odluke konačne i obvezujuće (učinak odluka određen je člankom 16. stavak 5. Ugovora o osnivanju SADC-a) pa iako njime nije izrijekom predviđena nadležnost za odlučivanje o sporovima o ljudskim pravima, Tribunal je tu svoju ovlast izveo iz članka 4.c) Ugovora o osnivanju SADC-a kojim je određeno da su ljudska prava, demokracija i vladavina prava proklamirani kao načela SADC-a. Sukladno članku 15. stavak 1. Protokola od 7. kolovoza 2000., Tribunal je bio nadležan za odlučivanje, između ostalog, i u sporovima između fizičkih ili pravnih osoba i država članica SADC-a, a kao pretpostavka dopuštenosti obraćanja sudu navedena je jedino obveza iscrpljenja pravnih lijekova u domaćem pravnom sustavu. Tribunal je počeo djelovati tek nakon što su 2005. na Summitu SADC-a 2005. imenovani suci, a u kratkom periodu njegova rada, na Tribunalu je 2007. u jednom od prvih predmeta tužitelja Mike Campbell (Pvt) Ltd protiv Zimbabvea donio odluku vezano za kršenje ljudskih prava tužitelja od strane Zimbabvea, pri čemu se sud vezano za svoju nadležnost pozvao upravo na članak 4 c) Ugovora o osnivanju SADC-a.

Za tekst Ugovora o osnivanju SADC-a od 17. kolovoza 1992. vidi https://www.sadc.int/sites/default/files/2021-11/Declaration__Treaty_of_SADC_0.pdf (27. lipnja 2025.); Za tekst Protokola SADC-a potpisanog 7. kolovoza 2000. i Sudski poslovnik vidi https://www.sadc.int/sites/default/files/2021-08/Protocol_on_the_Tribunal_and_Rules_thereof2000.pdf (27. lipnja 2025.); Za odluku vidi Southern African Development Community Tribunal 2/07, 28 November 2008. vidi https://www.saflii.org/sa/cases/SADCT/2008/2.html (27. lipnja 2025.); Vezano za prestanak rada detaljnije vidi Communiqué; 34th Summit of the SADC Heads of State and Government Victoria Falls, Zimbabwe; August 17-18, 2014, para. 23., https://www.sadc.int/sites/default/files/2021-07/34th_Summit_Final_Communique_English_August_18_at_1850hrs.pdf, 27. lipnja 2025.

[113] *Ibid*.

[114] Tladi ističe da je Tribunal djelovao po maksimi „… Čini se da Sud kaže, ili možete dobiti pravdu onako kako je mi zahtijevamo ili je uopće nema!“. Detaljnije vidi Tladi, D., *The Constitutional Court's Judgment in the SADC Tribunal Case: International Law Continues to Befuddle*, Constitutional Court Review 2020, sv. 10, str. 132.

[115] Naldi, G. J.; Magliveras, K. D, *The New SADC Tribunal: Or the Emasculation of an International Tribunal*, Netherlands International Law Review, sv. 63, br. 2, 2016., str. 156.

kao pretpostavka dopuštenosti zahtjeva, primjenjuju načelo *res judicata,* time ima niz pozitivnih učinaka. Osim što dovodi do pravne sigurnosti jer izbjegavanje ponovnog suđenja pokazuje uvažavanje pravnih shvaćanja o istoj pravnoj stvari zauzetih u odluci drugog, nadležnog, međunarodnog suda i daje jasnu poruku strankama da se jednom donesena odluka mora poštovati, primjena ovog načela, osim učinka neposredno za stranke, posredno proizvodi učinke na cijeli sustav zaštite ljudskih prava. U tom smislu ovakva primjena načela *res judicata* pridonosi unifikaciji procesnih pravila o zaštiti ljudskih prava te posljedično primjena ovog načela vodi ujednačenju prakse oko primjene pojedinih pravnih standarda. Uz to, njegova primjena sprečava negativni efekt institucionalne proliferacije u ulozi sredstava sprečavanja zlouporabe mogućnosti izbora foruma za rješavanje sporova u afričkom sustavu zaštite ljudskih prava, tzv. „forum shoppinga".[116]

4.1. Unifikacija procesnih pravila o dopuštenosti zahtjeva pojedinca pred afričkim mehanizmima zaštite ljudskih prava

Iako postoje značajni prigovori efikasnosti afričkog sustava zaštite ljudskih prava,[117] okolnosti da najznačajniji mehanizmi zaštite ljudskih prava, vezano za dopuštenost zahtjeva pred nekima od tih foruma, beziznimno primjenjuju kao pretpostavku dopuštenosti podnošenja zahtjeva načelo *res judicata*, upućuje na zaključak da su pravila u pogledu obraćanja sudu jedinstvena. Iako je afrički sustav zaštite ljudskih prava relativno kasno, u odnosu na europski i američki sustav zaštite ljudskih prava, zahvatila proliferacija različitih sudova i tijela nadležnih za zaštitu ljudskih prava što je dovelo do niza različitih međusobno hijerarhijski nepovezanih tijela, svakog nadležnog na istom području za odlučivanje o zaštiti ljudskih prava odnosno do tzv. institucionalne fragmentacije, ova okolnost u trenutku kada je međunarodni sustav već bio znatno razvijeniji u pogledu institucija, pravnih standarada, kruga osoba i sadržaja zaštite, ipak je imala svoje prednosti. Naime, afrički sustav zaštite ljudskih prava prihvatio je već postojeće institute i pravne standarde međunarodnog sustava zaštite ljudskih prava koji su u njemu usvojeni prije svega kroz Afričku povelju, a onda i propise AfCHPR-a i prije toga ACHPR-a, da bi kroz osnivanje subregionalnih sudova bili ponovno prihvaćeni, bilo kroz njihove propise, bilo neposredno kroz praksu.

---

[116] Izraz "forum shopping" spomenuo je još 2000. sudac Gilbert Gillaume u svojem obraćanju Općoj skupštini Ujedinjenih naroda. Detaljnije vidi The Proliferation of International Judicial Bodies: The Outlook for the International Legal Order, Speech by his Excellency Judge Gilbert Guillaume, President of the International Court of Justice, To The Sixth Committee of the General Assembly of the United Nations, 27 October 2000. na https://www.icj-cij.org/sites/default/files/press-releases/1/3001.pdf (27. lipnja 2025.).

[117] Tako primjerice Ebobrah ističe da realizacija ljudskih prava u Africi ima uzroke, između ostalog, u slaboj materijalnoj situaciji većine stanovništva na kontinentu. Detaljnije vidi Ebobrah, *op. cit*., u bilj. 106, str. 328. Uz to, i politički okvir u kojem se nastoji osigurati djelovanje regionalnih i subregionalnih sudova daje naslutiti da ne postoji jasna politička volja afričkih čelnika za djelovanjem neovisnog i nepristranog foruma za zaštitu ljudskih prava kao što, primjerice, proizlazi iz pravne sudbine Tribunala SADC-a, kao jednog od subregionalnih afričkih sudova.

4.2. Ujednačavanje pravnih standarda kao posljedica ispitivanja pretpostavki za primjenu načela *res judicata*

Svako ispitivanje je li u odnosu na neki zahtjev već donesena odluka pred drugim sudom nužno vodi do zahvaćanja u sadržaj odluke drugog suda. Tada sud koji ispituje prigovore *res judicata* kao pretpostavke nedopuštenosti zahtjeva zapravo treba ispitati je li o pitanju koje se sada pojavljuje u kasnijem zahtjevu već bilo odlučeno s obvezujućim učinkom.[118] Pri tome, ako je to potrebno, treba ocijeniti i jesu li, uzevši u obzir doktrine i koncepte koje u svojem djelovanju prihvaća taj sud, pravilno cijenjeni pravni standardi koji proizlaze iz primjene međunarodnog prava.[119] Tako je, primjerice, ACHPR u odluci u predmetu Haregewoin Gabre-Selassie and IHRDA protiv Etiopije[120] zaključio da nije dovoljno da tijelo koje razmatra spor samo raspravlja o određenoj stvari te da se u tom slučaju ne može reći da je stvar riješena u smislu članka 56. stavka 7. Afričke povelje.

4.3. Sprečavanje zlouporabe tzv „forum shoppinga“ u afričkom sustavu zaštite ljudskih prava

Institucionalna proliferacija posljedično, uz ostale učinke,[121] dovodi do potencijalnog konflikta između odluka[122] zbog otvaranja mogućnosti tzv “forum shoppinga” – zlouporabe mogućnosti izbora između više dostupnih mehanizama

---

[118] Primjerice ICJ je u odluci Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore od 26. veljače 2007. zaključio da prijedlog za tumačenje neke presude može iziskivati da sud donese odluku o konkretnom pitanju o kojem nije odlučeno ili nije odlučeno s obvezujućom snagom. Stoga, ako o nekom pitanju nije izričito ili implicitno odlučeno, odluka u tom slučaju u odnosu na ovakvo pitanje nema snagu *res judicata* pa treba uzeti u obzir opći zaključak odluke da bi se moglo u njegovu kontekstu utvrditi obuhvaća li neko konkretno pitanje. Za tekst odluke vidi Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v Serbia and Montenegro), Judgment of 26 February 2007, I.C.J. Reports 2007, para. 125. i 126., str. 95.

[119] Primjerice, Međunarodni je kazneni sud za progon osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na području bivše Jugoslavije od 1991. (dalje: ICTY) u odluci Tadić i drugi, utvrđujući status oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini (dijelom međunarodnog, a dijelom unutarnjeg karaktera) zaključio, za razliku od odluke ICJ-a u predmetu Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država od 27. lipnja 1986., da u Bosni i Hercegovini za utvrđivanje utjecaja Federativne Republike Jugoslavije na vlast Republike Srpske nije dostatno primijeniti test “efektivne kontrole” koji je kao temelj za utvrđivanje odgovornosti Sjedinjenih Američkih Država za „Contrase“ to primijenio ICJ, već je ICTY primijenio test “sveukupne kontrole”. Za odluku Tadić i drugi od 15. lipnja 1999. vidi IT-94-1-A od 15. lipnja 1999. para. 145., str. 62; Za odluku Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država od 27. lipnja 1986. vidi Military and Paramilitary Activities in und against Nicaragua (Nicaragua v United States of America), Merits, Judgment of 27 June 1986, I.C.J. Reports 1986, str. 14.

[120] Za odluku vidi ACHPR, Haregewoin Gabre-Selassie and IHRDA v Ethiopia, Judgment, 12 October 2013, para. 117. na https://caselaw.ihrda.org/en/entity/keqbcgqcuq32ogorsv66zjjor?page=23 (27. lipnja 2025.).

[121] Tako primjerice Jamali, A.; Faix, M., ističu da tzv. “forum shopping” potkopava autoriteta pravosuđa te omogućava beskrajne prilike novog parničenja. Vidi Jamali, A.; Faix, M., *The Application of the Doctrine of Res judicata in the Context of the African Court on Human and Peoples’ Rights: Analyses of the Court’s Decisions in the Gombert and Dexter Cases*, Comparative Law Review, sv. 27, 2021., str. 236.

[122] *Loc. cit.*

zaštite ljudskih prava, pa se postavlja pitanje postoji li u sustavu međunarodnog prava sredstvo kojim bi se omogućilo, opet bez kršenja prava na pristup sudu, sprečavanje ove pojave.

Jamali i Faix ističu doktrinu *res judicata*[123] kao doktrinu koja omogućava sprečavanje tzv. "forum shoppinga".[124] Do ove pojave dolazi zbog preklapanja nadležnosti međunarodnih sudova s obzirom da spor nekih stranaka može biti riješen pred više dostupnih sudova. Naime, iako je za nadležnost međunarodnog suda za suđenje u nekom predmetu odlučno da je tuženik dao suglasnost, bilo da se na to obvezao bilateralnim ili multilateralnim ugovorom ili, pak, jednostranom izjavom tuženika, ipak postoji mogućnost da su stranke, ili barem tuženik, prethodno prihvatile nadležnosti više sudova, koji su s obzirom na sadržaj predmeta spora mjerodavni za odlučivanje o sporu.

Guillaume, tako upozorava na tzv "forum shopping" kao na mogućnost stranaka da biraju između više sudova onaj koji im najviše odgovara uzevši u obzir doktrine, koncepte ili interese koje je usvojio, od prakse nekog drugog suda.[125]

Dakle, u situaciji u kojoj postoji konkurencija više međunarodnih sudova za odlučivanje o istom pitanju, ako ni pred jednim od njih nije već pokrenut postupak, tužitelj doista jest u situaciji da, rukovodeći se za sebe povoljnijim općeprihvaćenim doktrinama ili konceptima koji su zastupljeni u praksi određenog suda, izabere najpogodniji. Tek u situaciji ako postoji konkurencija više međunarodnih sudova, a pred nekima od njih teče postupak ili je već donesena odluka, moguće je spriječiti nepovoljne efekte proliferacije više tijela koja su sva nadležna za odlučivanje o zaštiti ljudskih prava.

Kada je riječ o zaštiti ljudskih prava u međunarodnom pravu, iako brojni međunarodni sudovi prihvaćaju primjenu načela *res judicata*, ipak postoji mogućnost izbora između više foruma.

S obzirom na krug ovlaštenika zaštite ljudskih prava pred pojedinim međunarodnim sudom ili tijelom, a u pravilu taj položaj uvijek ima barem pojedinac, a vrlo često i određen krug nedržavnih, pravnih osoba, te s druge strane obveznika zaštite ljudskih prava, u pravilu, država, to je moguće sistematizirati oblike tzv "forum shoppinga" prema kriteriju opsega jurisdikcije međunarodnih foruma i prema kriteriju geografske pripadnosti.

Kao prvo, do preklapanja nadležnosti sudova može doći između afričkih mehanizama zaštite ljudskih prava, primjerice s jedne strane AfCHPR-a i/ili ACHPR-a pred kojima je moguća zaštita svih kategorija osoba, pa i djece i s druge strane ACERWC-a, kojim je npr. isključivo područje djelovanja zaštita djeteta.

Nadalje, do preklapanja nadležnosti sudova može doći u odnosu na univerzalna međunarodna tijela zaštite ljudskih prava prema regionalnim ili subregionalnim

[123] Uz to, uz doktrinu *res judicata*, Shany ističe i načelo *lis pendens* kao odgovarajuće sredstvo za sprečavanje tzv. "forum shoppinga". Shany, *op. cit*. u bilj. 23, str. 21.

[124] Jamali, A.; Faix, M., *op. cit.* u bilj. 121, str. 236.

[125] Za tekst govora suca Gilberta Guillaumea vidi *supra* u bilj. 116.

sudovima ili tijelima, kao i u odnosu između regionalnih i subregionalnih sudova ili tijela. Uzevši u obzir tijela Ujedinjenih naroda, takav odnos postoji između Odbora za ljudska prava (dalje: CCPR) koji je osnovan na temelju članka 28. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (dalje: Pakt)[126] s jedne strane te AfCHPR-a i/ili ACHPR-a, ili subregionalnih sudova poput Istočnoafričkog suda ili Suda ECOWAS-a.

Upravo je u području zaštite ljudskih prava najvidljivija konkurencija nadležnosti i to u odnosu između tijela osnovanih na temelju univerzalnih i regionalnih međunarodnih dokumenata.[127]

Dosadašnja praksa ACHPR-a, npr. u predmetu Mpaka-Nsusu Andre Alphonse protiv Zaira[128] u kojem je ACHPR proglasio nedopuštenom komunikaciju sukladno članku 56. stavku 7. Afričke povelje s obzirom na okolnost da je podnositelj već prethodno uputio priopćenje CCPR-u prema Paktu, pokazuje da načelo *res judicata* ima funkciju sprečavanja tzv "forum shoppinga". No isto tako, pred ACHPR-om je, u predmetu Bob Ngozi Njoku protiv Egipta[129] zauzeto shvaćanje da se ne može primijeniti načelo *res judicata* ako drugim međunarodnim tijelom nije donesena meritorna odluka.

Kada je riječ o postupcima pred AfCHPR-om, primjerice u predmetu Patrick Okiring Agupio Samson protiv Republike Ugande,[130] Sud je zaključio da s obzirom na to da su se ovdje tužitelji povukli iz spora pred Istočnoafričkim sudom prije no što je on donio odluku, nije riječ o presuđenoj stvari. No, isto tako razmatrajući primjenu načela *res judicata*, AfCHPR je u predmetu Jean-Cloude Roger Gombert protiv Côte d'Ivoire[131] zaključio da je Sud ECOWAS-a već ispitao slučaj na temelju istih odredbi Afričke povelje na koje se poziva podnositelj zahtjeva u ovom zahtjevu. Stoga je AfCHPR zaključio da je postavljeni zahtjev protivan načelima na koje se poziva u članku 56. stavak 7. Afričke povelje.

5. ZAKLJUČAK

Institucionalna fragmentacija, koja se zbivala u relativno kratkom vremenu u kojem se formirao sam sustav ljudskih prava u Africi, nije dovela do njezinih negativnih posljedica – do materijalne fragmentacije. Naime, institucionalna fragmentacija uslijed primjena istog međunarodnog dokumenta – Afričke povelje, ipak ne dovodi do bitno neujednačene primjene standarda ljudskih prava. Dakle, ova

[126] Za tekst Pakta vidi *supra* u bilj. 1.

[127] U tom smislu vidi Shany, *op. cit.* u bilj. 23, str. 59.

[128] Detaljnije vidi ACHPR, Mpaka-Nsusu Andre Alphonse v Zaïre (DRC) – 15/88. (August 26, 1989).

[129] Detaljnije vidi ACHPR, Bob Ngozi Njoku v Egypt, App. No. 40/90, Af. Comm. H.P.R. (November 11, 1997), para. 56.

[130] Detaljnije vidi AfCHPR, Patrick Okiring Agupio Samson v Republic of Uganda App. No 339/2007, Af. Comm., (April 28, 2018), para. 74.

[131] Detaljnije vidi AfCHPR, Jean-Cloude Roger Gombert v Republic of Cote d'Ivore, App. No. 038/2016, Judgement, 22 March 2018, para. 58.

ujednačenost primjene standarda ljudskih prava pogodovana je unifikacijom pravila procesnog prava o uvažavanju načela *res judicata,* što posljedično stvara sustav ljudskih prava s nizom foruma, lakše dostupnim pojedincima, koji primjenjuju isto materijalno pravo te se time stvara isti standard poštovanja ljudskih prava.

Praksa afričkih mehanizama zaštite ljudski prava značajna je u pogledu prihvaćanja načela *res judicata* kada je riječ o dopuštanju pristupa pojedinca regionalnim ili subregionalnim sudovima. Ovakav je pristup posljedica unošenja procesnih odredbi u poslovnike ili druge akte sudova o obvezi poštovanja načela *res judicata* ili je, pak, ta doktrina uspostavljena u praksi sudova, kao pretpostavka dopuštenosti podnošenja zahtjeva sudu.

Proces fragmentacije materije ljudskih prava reverzibilan je. Počevši od fragmentacije kroz materijalno pravo, razvojem različitih područja ljudskih prava, bilo kroz specifičnu zaštitu osoba, bilo kroz proširenje njihova sadržaja pa preko institucionalne fragmentacije, proces razvoja ljudskih prava kroz unifikaciju procesnih pravila o načelu *res judicata* do usuglašavanja o sadržaju pravnih standarda vodi do ususstavljenja materije o zaštiti ljudskih prava u afričkom sustavu zaštite ljudskih prava. Kao posljedica primjene načela *res judicata* sprečava se i negativni efekt institucionalne fragmentacije uslijed sprečavanja zlouporabe prava izbora mjerodavnog suda tzv. "forum shoppinga".

LITERATURA

Knjige i članci

1. Biblija*,* Ponovljeni zakon, 17.9.-17.13., Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1976., str. 156.
2. Brierly, J. L., *The Law of Nations and Introduction to the International Law of Peace*, šesto izdanje, Oxford University Press, Amen House, London 1963., str. 62-63.
3. Cheng, B., *General principles of law*, Stevens & Sons Limited, London 1953., str. 343.
4. Crawford, J., Brownlie's *Principles of Public International Law*, dvanaesto izdanje, Oxford University Press, Oxford 2012., str. 34.
5. Ebobrah, S. T., *A rights-protection goldmine or a waiting volcanic eruption? Competence of, and access to, the human rights jurisdiction of the ECOWAS Community Court of Justice*, African human rights law journal, sv. 7., br. 2., 2007., str. 321-322.
6. Gai, *Institutiones or Institutes of Roman Law by Gaius with a Translation and Commentary*, Revisited and Enlarged by E. A., Whittuck, (ur.), Oxford, at the Clarendon University Press, 1804., para. 222., str. 89.
7. Jamali, A.; Faix, M., *The Application of the Doctrine of Res judicata in the Context of the African Court on Human and Peoples' Rights: Analyses of the Court's Decisions in the Gombert and Dexter Cases*, Comparative Law Review*,* sv. 27, 2021., str. 236.
8. Kur'an, Sura En-Nisa, 5.65., Stvarnost, Zagreb 1985., str. 115.

9. Kurtović, Š., *Hrestomatija opće povijesti prava i države*, I. knjiga, Stari i srednji vijek, Šefko Kurtović i Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb 1999., str. 6.
10. Naldi, G. J.; Magliveras, K. D, *The New SADC Tribunal: Or the Emasculation of an International Tribunal,* Netherlands International Law Review, sv. 63, br. 2, 2016., str. 156.
11. Nmehielle, V, O., *Development of the African Human Rights System in the Last Decade*, Human Rights Brief, sv. 11, br. 3., 2004., str. 6.
12. Oluwasina Ayeni, V, *The African Human Rights Architecture: Reflections on the Instruments and Mechanism within the African Human Rights System***,** Beijing Law Review, sv. 10., 2019., str. 303, 305, 312.
13. Shany, Y., *The Competing Jurisdictions of International Courts and Tribunals*, Oxford University Press, Oxford 2003., str. 22.
14. Shaw, M., N., *International Law*, deveto izdanje, Cambridge University Press, Cambridge 2021., str. 343.
15. Tladi, D., *The Constitutional Court's Judgment in the SADC Tribunal Case: International Law Continues to Befuddle*, Constitutional Court Review 2020, 2020., str. 132.

Pravni propisi

1. Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima naroda, UNTS, sv 1520
2. Američka konvencija o ljudskim pravima, UNTS, sv. 1144
3. Deklaracije iz Sirta, United Nations General Assembly, A/54/621
4. Konstitutivni akt Afričke unije, UNTS, sv. 2158
5. Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 3/2018
6. Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 7/2007
7. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 11/11. i 15/11
8. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te Protokola br. 1, Protokola br. 4, Protokola br. 6 i Protokola br. 7. uz tu Konvenciju, te Protokola br. 11, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 18/1997 (za pročišćen tekst vidi Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 6/1999 i 8/1999 – ispravak teksta)
9. Međuamerička konvencija o zaštiti ljudskih prava starijih osoba, UNTS, sv. 3175
10. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, UNTS, sv. 999
11. Protokol br. 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 14/02
12. Protokol br. 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 14/02
13. Protokol br. 14 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 1/06

14. Protokol br. 15 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 13/18
15. Revidirani ugovor ECOWAS-a, UNTS, sv. 2373
16. Ugovor o Ekonomskoj zajednici država Zapadne Afrike, UNTS, sv. 1010, I-14843

Sudska praksa

1. African Commission on Human and Peoples' Rights, Bob Ngozi Njoku v Egypt, App. No. 40/90, Af. Comm. H.P.R. (November 11, 1997)
2. African Commission on Human and Peoples' Rights, Communication 260/02, Bekweri Land Claims Committee v Cameroon, 4 December 2004
3. African Commission on Human and Peoples' Rights, Haregewoin Gabre-Selassie and IHRDA v Ethiopia, Judgment, 12 October 2013
4. African Commission on Human and Peoples' Rights, Mpaka-Nsusu Andre Alphonse v Zaïre (DRC) - 15/88
5. African Court on Human and Peoples' Rights R, Dexter Eddie Johnson V Republic Of Ghana, Application No. 01612017, Ruling (Jurisdiction and Admissibility), 28 March 2019, para. 55.-56., str. 17.
6. African Court on Human and Peoples' Rights, Jean-Cloude Roger Gombert v Republic of Cote d'Ivore, App. No. 038/2016, Judgement, 22 March 2018
7. African Court on Human and Peoples' Rights, Patrick Okiring Agupio Samson v Republic of Uganda App. No 339/2007, Af. Comm., (April 28, 2018)
8. Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v Serbia and Montenegro), Judgment of 26 February 2007., I.C.J. Reports 2007.
9. Case concerning the Arbitral Award made by the King of Spain on 23 December 1906 (Honduras v Nicaragua), Judgment of 18 November 1960., I.C.J. Reports 1960
10. Case Concerning the Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/ Honduras: Nicaragua intervening), Judgment of 11 September 1992., I.C.J. Reports 1992.
11. Court of Justice of The Economic Community of West African States (ECOWAS), Daniel Agada Okoh & 43 ORS v. Federal Republic of Nigeria, Judment, No. ECW/ CCJ/JUD/04/21
12. Court of Justice of The Economic Community of West African States (ECOWAS), Femi Falana v ECOWAS COMMISION, Judgment No. ECW/CCJ/JUD/10/14
13. Court of Justice of The Economic Community of West African States (ECOWAS), Hama Amadou v Republic of Niger, Judgment No. ECW/CCJ/JUG/31/19, 30 October 2019.
14. East African Court of Justice, James Katabazi v Glavnog tajnika Istočnoafričke zajednice i državnog odvjetnika Republike Ugande, Odluka br. 1. iz 2007. od 1. studenoga 2007.
15. East African Court of Justice, prof. Peter Anyang' Nyong'o i dr. v Državnog odvjetnika Kenije i dr., Odluka br. 1 iz 2006. od 30. ožujka 2007.

16. European Court of Human Rights (Fifth Section), Case of Peraldi v France, (Application no. 2096/05), Decision, 7 April 2009
17. Inter-American Court of Human Rights, Case of Acevedo-Jaramillo et al. v Peru, Judgment of February 7, 2006 (Preliminary Objections, Merits, Reparations and Costs)
18. International Court of Justice, Military and Paramilitary Activities in und against Nicaragua (Nicaragua v United States of America), Merits, Judgment of 27 June 1986, I.C.J. Reports 1986
19. International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991,
20. IT-94-1-A od 15. lipnja 1999
21. Question of the Delimitation of the Continental Shelf between Nicaragua and Colombia beyond 200 Nautical Miles from the Nicaraguan Coast (Nicaragua v Colombia), Preliminary Objections, Judgment of 17 March 2016, I.C.J. Reports 2016
22. Southern African Development Community Tribunal: 2/07, 28 November 2008
23. Separate opinion by judge Anzilotti, Permanent Court of International Justice, Case Concerning Certain German Interests in Polish Upper Silesia, Interpretation of judgments nos. 7 and 8 (The Chorzow factory), Dissenting opinion by M. Anzilotti, Series A.-No. 13
24. The African Committee of Experts on the Rights and Welfare of the Child, Legal and Human Rights Centre and Centre for Reproductive Rights (on behalf of Tanzanian girls) v United Republic of Tanzania Communication, No: 0012/Com/001/2019, Decision No 002/2022 done at the 39th Ordinary Session held virtually from 21 March to 01 April 2022
25. The Pious Fund Case (United States of America v Mexico), PCA Case No. 1902-01 (Tribunal: Edward Fry, F. de Martens, T.M.C. Asser, A. F. de Savornin Lohman, Henning Matzen), Award, 14 October 1902.

Mrežni izvori

1. ACRWC, https://www.acerwc.africa/sites/default/files/2022-06/African%20Charter%20on%20the%20Rights%20and%20Welfare%20of%20the%20Child_ENG_5.pdf, 27. lipnja 2027.
2. Assembly of the African Union, First Ordinary Session 9 – 10 July 2002 Durban, South Africa, Decisions and Declaration of the Assembly of the African Union, ASS/AU/Dec. 1-8 (I) ASS/AU/Decl. 1 (I). na https://au.int/sites/default/files/decisions/9549-assembly_en_9_10_july_2002_assembly_heads_state_government_first_ordinary_session_0.pdf 27. lipnja 2027.
3. Communiqué; 34th Summit of the SADC Heads of State and Government Victoria Falls, Zimbabwe; August 17-18, 2014, https://www.sadc.int/sites/default/files/2021-07/34th_Summit_Final_Communique_English_August_18_at_1850hrs.pdf, 27. lipnja 2027.

4. Dopunski protokol A/SP.1/01/05 od 19. siječnja 2005., http://www.courtecowas.org/basic-texts/, 27. lipnja 2027.
5. Države članice Istočnoafričke zajednice vidi https://www.eac.int/eac-partner-states, 27. lipnja 2027.
6. Države stranke Afričke povelje https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-sl-african_charter_on_human_and_peoples_rights_2.pdf, 27. lipnja 2027.
7. Države ugovornice Protokola o spajanju AfCHPR-a sa Sudom Afričke unije https://au.int/sites/default/files/treaties/36396-sl-PROTOCOL%20ON%20THE%20STATUTE%20OF%20THE%20AFRICAN%20COURT%20OF%20JUSTICE%20AND%20HUMAN%20RIGHTS.pdf, 27. lipnja 2027.
8. Međuamerička konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije osoba s invaliditetom, https://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-65.html, 27. lipnja 2027.
9. Odluka Mike Campbell (Pvt) Ltd protiv Zimbabvea, Southern African Development Community Tribunal 2/07, 28 November 2008. https://www.saflii.org/sa/cases/SADCT/2008/2.html, 27. lipnja 2027.
10. Poslovnik ACHPR-a https://www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2020/10/25-RULES-OF-PROCEDURE-ON-THE-AFRICAN-COMMISSION-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS.pdf, 27. lipnja 2027.
11. Protokol o spajanju AfCHPR-a sa Sudom Afričke unije https://au.int/sites/default/files/treaties/36396-treaty-0035_-_protocol_on_the_statute_of_the_african_court_of_justice_and_human_rights_e.pdf, 27. lipnja 2027.
12. Protokol A/P1/7/91 od 6. srpnja 1991., http://www.courtecowas.org/basic-texts/, 27. lipnja 2027.
13. Protokol SADC-a od 7. kolovoza 2000. https://www.sadc.int/sites/default/files/2021-08/Protocol_on_the_Tribunal_and_Rules_thereof2000.pdf, 27. lipnja 2027.
14. Protokol uz Afričku povelju o osnivanju AfCHPR-a iz 1998. www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2020/10/2-PROTOCOL-TO-THE-AFRICAN-CHARTER-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS-ON-THE-ESTABLISHMENT-OF-AN-AFRICAN-COURT-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS.pdf, 27. lipnja 2027.
15. Smjernice br. ACERWC/8/4 za razmatranje komunikacija https://archive.crin.org/docs/Guidelines_communications.pdf, 27. lipnja 2027.
16. Sudski poslovnik ACERWC-a https://caselaw.ihrda.org/fr/entity/errivhtemzel2y09n3hrf11yvi?file=15112688629159vwxwhazi6kod4cdlmqwptlnmi.pdf&page=21, 27. lipnja 2027.
17. Sudski poslovnik AfCHPR-a iz 2010., https://caselaw.ihrda.org/entity/3u3zmm11ek2?file=1546860725527uzjry1umabh.pdf&page=43, 27. lipnja 2025.
18. Sudski poslovnik AfCHPR-a iz 2020., chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2021/04/Rules-Final-Revised-adopted-Rules-eng-April-2021.pdf, 27. lipnja 2025.

19. Sudski poslovnik AfCHPR-a https://www.african-court.org/en/images/Basic%20Documents/Final_Rules_of_Court_for_Publication_after_Harmonization_-_Final__English_7_sept_1_.pdf, 27. lipnja 2027.
20. Sudski poslovnik Istočnoafričkog suda https://www.eacj.org/wp-content/uploads/2023/02/EACJ-Rules-of-Procedure-2019.pdf, 27. lipnja 2027.
21. Sudski poslovnik SADC-a https://www.sadc.int/sites/default/files/2021-08/Protocol_on_the_Tribunal_and_Rules_thereof2000.pdf, 27. lipnja 2027.
22. Ugovor o osnivanju IZ-a https://www.eacj.org//wp-content/uploads/2012/08/EACJ-Treaty.pdf, 27. lipnja 2027.
23. Ugovor o osnivanju SADC-a od 17. kolovoza 1992., https://www.sadc.int/sites/default/files/2021-11/Declaration__Treaty_of_SADC_0.pdf, 27. lipnja 2027.
24. Završni akt Petog savjetodavnog sastanka ministara vanjskih poslova održanog u Čileu, no službeno je osnovan 1960. www.oas.org/council/MEETINGS%20OF%20CONSULTATION/Actas/Acta%205.pdf, 27. lipnja 2027.

THE ROLE OF THE PRINCIPLE OF *RES JUDICATA* IN THE PREVENTING "FORUM SHOPPING" WITHIN THE AFRICAN HUMAN RIGHTS PROTECTION SYSTEM

As it is the case in other regional human rights protection systems, the African human rights protection system is characterized by institutional fragmentation of human rights protection mechanisms. However, unlike other regional systems, the African one is largely based on the application of the general international regional document – the African Charter on Human and Peoples' Rights, while the other African regional documents are still mostly soft law. Consequently, this circumstance, in the context of the *res judicata* principle has led to the harmonization of the practice of human rights protection mechanisms regarding the content of this legal standard in the African Charter. At the same time, the adoption of this principle both in documents and in the practice of African international courts and other bodies dealing with the protection of human rights, as well as its uniform application, despite the proliferation of human rights protection mechanisms, prevents the abuse of the possibility of choosing between several competent fora for dispute settlement.

Key words: *res judicata, "forum shopping", African human rights protection system*

© 2026 Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu / *Collected Papers of the Faculty of Law in Split*.
Ovo je djelo licencirano pod licencom Creative Commons Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna (CC BY-NC-ND 4.0) / *This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0).*